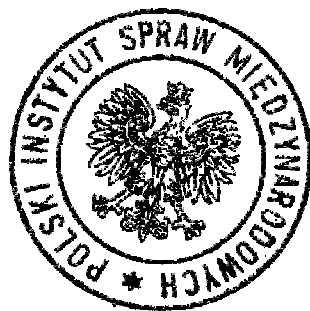

P
D
D

POLSKIE DOKUMENTY DYPLOMATYCZNE

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący
Marcin Zaborowski

Wiceprzewodniczący i redaktor naczelny
Włodzimierz Borodziej

Członkowie zwyczajni

Jerzy W. Borejsza, Sławomir Dębski, Bogdan Grzełoński, Magdalena Hulas, Aleksander Kochański, Jan Kopiec, Marek Kornat, Maciej Koźmiński, Andrzej Kunert, Zbigniew Landau, Piotr Łossowski, Paweł Machcewicz, Andrzej Paczkowski, Wojciech Rojek, Adam Daniel Rotfeld, Krzysztof Ruchniewicz, Ryszard Stemplowski, Jerzy Tomaszewski, Piotr Wandycz, Wojciech Wrzesiński, Stanisław Żerko

Członkowie ex officio

zastępca dyrektora Biura Archiwum i Zarządzania Informacją MSZ
– Małgorzata Mroczkowska
Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych – Sławomir Radoń
dyrektor Archiwum Akt Nowych – Tadeusz Krawczak

Sekretarz
Piotr Długolecki

POLSKIE
DOKUMENTY
DYPLOMATYCZNE

1936

REDAKTOR,
Stanisław Żerko

WSPÓŁPRACA
Piotr Długolecki

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
WARSZAWA 2011

Wydawca dziękuje Archiwum Akt Nowych
za pomoc udzieloną przy powstawaniu publikacji

© POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH 2011

www.pism.pl

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Marta Przyłuska-Brzostek

INDEKS OSOBOWY

Izabela Mrzygłód

INDEKS RZECZOWY

Marta Przyłuska-Brzostek

REDAKCJA TECHNICZNA

PROJEKT OKŁADKI

Dorota Dołęgowska

ISBN 978-83-62453-05-4

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
UL. WARECKA 1A, 00-950 WARSZAWA

Druk: Centrum Poligrafii Sp. z o.o., ul. Łopuszańska 53, 02-232 Warszawa

SPIS TREŚCI

WSTĘP	VII
LISTA DOKUMENTÓW	XVII
DOKUMENTY.....	1
WYKAZ SKRÓTÓW	821
INDEKS RZECZOWY	823
INDEKS OSOBOWY	835

Wstęp

POLSKA POLITYKA ZAGRANICZNA W 1936 R.

Podstawowym dylematem polskiej polityki zagranicznej w 1936 r. była – jak w latach poprzednich – konieczność zabezpieczenia najbardziej żywo-nych interesów Rzeczypospolitej w obliczu dynamizmu hitlerowskich Niemiec, przy uwzględnieniu potencjalnego zagrożenia ze strony ZSRR. Elementami osłabiającymi pozycję Polski w sposób zasadniczy były bierność i ugodowe wobec Berlina tendencje w polityce Francji i Wielkiej Brytanii. Stronę polską niepokoiło szczególnie dążenie Francji do rozluźnienia więzi sojuszniczych z Warszawą. Tymczasowym remedium na niepokojącą postawę Paryża i Londynu miała być polsko-niemiecka deklaracja o niestosowaniu przemocy, podpisana 26 stycznia 1934 r.

Troska o utrzymanie dobrych stosunków z Niemcami stanowiła jeden z głównych czynników określających kierunek polityki zagranicznej Rzeczypospolitej także w 1936 r. Podstawą strategii bezpieczeństwa pozostawała jednak umowa sojusznicza z Francją. Polskie kierownictwo próbowało rewitalizować układ dwustronny i nadać mu charakter partnerski. Usiłowało też zacieśnić relacje z Wielką Brytanią. Aksjomatem pozostało dążenie do ograniczania i wypierania wpływu ZSRR na bieg wydarzeń europejskich; rzutowało to m.in. na stosunki Polski z sojuszniczymi Francją i Rumunią. Pewnym ograniczeniem pola manewru Warszawy był brak oficjalnych relacji z Litwą oraz zły stan stosunków z Czechosłowacją.

Spośród wydarzeń, które absorbowały uwagę polskiego kierownictwa w 1936 r., na plan pierwszy wysuwała się remilitaryzacja Nadrenii i konsekwencje tego wydarzenia, w tym – próby zastąpienia układów lokarneńskich nowym układem (tzw. pakt zachodni). Mniejsze znaczenie miało z punktu widzenia Warszawy zakończenie wojny włosko-etiopskiej (Polska jako pierwsza zniosła sankcje nałożone na Włochy przez Ligę Narodów), wybuch wojny

domowej w Hiszpanii oraz podpisanie niemiecko-japońskiego tzw. paktu antykominternowskiego. W sposób bezpośredni angażowała się polska dyplomacja w sprawy dotyczące sytuacji w Wolnym Mieście Gdańsku, zwłaszcza po incydencie związanym z wizytą krążownika „Leipzig”. Polska w sposób szczególny była zaangażowana w prace Ligi Narodów jako tzw. półstały członek Rady Ligi (w latach 1926–1938), a minister Józef Beck brał udział w kolejnych sesjach (zwykajnych i nadzwyczajnych) tego gremium.

Z podróży dyplomatycznych polskich polityków w 1936 r. największe znaczenie miała wizyta generalnego inspektora sił zbrojnych gen. Edwarda Rydza-Śmigłego we Francji oraz podróż Becka do Londynu.

STRUKTURA MSZ. PLACÓWKI ZAGRANICZNE

W 1936 r. na czele polskiej dyplomacji stał nadal Józef Beck, piastujący urząd ministra od 2 listopada 1932 r. W warunkach dekompozycji obozu rządzącego po śmierci marszałka Józefa Piłsudskiego Beckowi udało się utrzymać daleko idącą niezależność w zakresie kształtowania i realizowania polityki zagranicznej, w czym pomocna mu była opinia osoby starającej się wprowadzać w życie wytyczne zmarłego marszałka. Dyplomacją kierował Beck w sposób suwerenny, mimo że jego polityka – zwłaszcza wobec Niemiec – była krytykowana nie tylko przez opozycję, lecz wywoływała zastrzeżenia nawet w części sanacyjnych elit.

Zastępcą ministra był podsekretarz stanu Jan Szembek, doświadczony dyplomata zawodowy ze szkoły austriackiej, mianowany na to stanowisku trzy dni po nominacji Becka. Coraz większą rolę odgrywał dyrektor Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych Michał Łubieński, sprawujący tę funkcję od kwietnia 1935 r. (po Romanie Dębickim). W skład Gabinetu Ministra (symbol: G.M.) oprócz najważniejszego referatu politycznego (G.M.P.) wchodziły również referat szyfrów, referat funduszu specjalnego oraz, kierowany przez Władysława Pobóg-Malinowskiego, referat archiwalny (do maja także referat prawny, kierowany przez Władysława Kulskiego).

Formalnie najważniejszą komórką w strukturze resortu był Departament Polityczno-Ekonomiczny (D.P.). Pewną osobliwością tego departamentu był brak dyrektora. Od 1934 r. trzech naczelnicy wydziałów mieli tytuły wicedyrektorów. Oni też (Józef Potocki, Tadeusz Kobylański i Tadeusz Gwiazdoski) zaliczani byli do szczupłego grona najbliższych współpracowników

Józefa Becka. Zaufaniem ministra cieszył się także dyrektor Departamentu Konsularnego Wiktor Tomir Drymmer, pełniący jednocześnie obowiązki dyrektora Biura Personalnego (B.Pers.). Drymmer uchodził za „szarą eminencję” MSZ; zagadnieniami ściśle politycznymi w zasadzie nie zajmował się.

Departament Polityczno-Ekonomiczny składał się z pięciu wydziałów. W kierowanym przez wicedyrektora Tadeusza Gwiazdoskiego Wydziale Organizacji Międzynarodowych (P.I.) znajdowały się referaty: Ligi Narodów i organizacji międzynarodowych (wkrótce przemianowany na referat Ligi Narodów), spraw mniejszościowych, morski, wyznań, spraw komunikacyjnych i granicznych, a także, stworzony w 1936 r., referat kongresowy. Kompetencje tego wydziału obejmowały również m.in. zagadnienia Wolnego Miasta Gdańska, a także relacje Polski ze Stolicą Apostolską.

Naczelnikiem Wydziału Zachodniego (P.II) był wicedyrektor departamentu Józef Potocki. W skład wydziału wchodziły w 1936 r. referaty: centralno-europejski, anglosaski, zachodni i południowy, a podlegały mu sprawy relacji z Austrią, Belgią, Francją, Hiszpanią, Holandią, Luksemburgiem, Niemcami, Portugalią, Szwajcarią, Wielką Brytanią z jej dominiami, Włochami, a także z państwami obu Ameryk i Afryki (oprócz Egiptu).

Na czele Wydziału Wschodniego (P.III) stał wicedyrektor departamentu Tadeusz Kobyłański. Wydział składał się w 1936 r. z referatów: sowieckiego, Środkowej Europy, bałtyckiego, Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Pod względem terytorialnym kompetencje wydziału obejmowały stosunki z Albanią, Bułgarią, Czechosłowacją, Danią, Estonią, Finlandią, Grecją, Jugosławią, Litwą, Łotwą, Norwegią, Rumunią, Szwecją, Węgrami, ZSRR oraz Afganistanem, Chinami, Irakiem, Iranem, Japonią, Tajlandią (Syjmem), Turcją, krajami Półwyspu Arabskiego, Palestyną i Egiptem.

Do 30 kwietnia istniał w MSZ Wydział Traktatowy (P.V; wydział P.IV został zlikwidowany podczas wcześniejszej reorganizacji), kierowany przez Juliana Makowskiego (zastępcą był Michał Potulicki) i podzielony na referaty: umów dwustronnych, umów zbiorowych, prac kongresowych, tłumaczeń. 1 maja komórka ta została przemianowana na Wydział Prawny (zachowano symbol P.V). Naczelnikiem został Władysław Kulski, dotychczasowy szef referatu prawnego w Gabinetie Ministra Spraw Zagranicznych, a zastępcą – Michał Potulicki. Wydział Prawny składał się z referatów: polityczno-prawnego, ogólnoprawnego i traktatowego.

Wydziałem Prasowym (P.VI) kierował Wiktor Skiwski. Wydział podzielono na referaty: prasy polskiej, zachodni, wschodni, informacyjny, ewidencji (referat ten w 1936 r. zlikwidowano) oraz propagandy.

Samodzielne stanowisko w Departamencie Polityczno-Ekonomicznym zajmował od 1935 r. Radca Ekonomiczny (R.E.), którym był Jan Wszelaki, dysponujący niewielkim, liczącym kilku urzędników biurem.

Departament Konsularny (D.K.), z dyrektorem Wiktorem Tomirem Drymmerem, obejmował od 1933 r. trzy wydziały: polityki emigracyjnej (E.I), Polaków za granicą (E.II) oraz opieki prawnej (E.III).

Dyrektorem Departamentu Administracyjnego (D.A.) był Stanisław Schimitzek. Komórka ta składała się z dwóch wydziałów: Budżetowego (A.II) i Gospodarczego (A.III).

Osobne miejsce w strukturze MSZ zajmowały Protokół Dyplomatyczny (P.D.) z dyrektorem Karolem Romerem (zastępca: Aleksander Łubieński), składające się z dwóch referatów (ogólny i orderowy) oraz wspomniane już Biuro Personalne, liczące trzy referaty (pracowników kontraktowych, funkcjonariuszów niższych oraz ewidencji, personelu etatowego, organizacyjny i wyszkolenia).

Spośród polskich przedstawicielstw dyplomatycznych osiem miało w 1936 r. rangę ambasad. Były to placówki w Paryżu (ambasador Alfred Chłapowski, zastąpiony 20 czerwca przez Juliusza Łukasiewicza), Londynie (Edward Raczyński), Berlinie (Józef Lipski), Moskwie (Łukasiewicz, odwołany 20 czerwca, Waclaw Grzybowski, mianowany 1 lipca), Rzymie (Alfred Wysocki), Waszyngtonie (Stanisław Patek, odwołany 30 kwietnia, Jerzy Potocki, mianowany 15 maja), Ankarze (Jerzy Potocki, odwołany 15 maja, Michał Sokolnicki, mianowany 1 czerwca) i przy Stolicy Apostolskiej (Władysław Skrzyński). Osobno należy wymienić Delegację RP przy Lidze Narodów (kierowaną przez Tytusa Komarnickiego), a także Komisariat Generalny RP w Wolnym Mieście Gdańsku (z Kazimierzem Papée, odwołanym 15 grudnia, i Marianem Chodackim, mianowanym 16 grudnia). Pozostałe przedstawicielstwa dyplomatyczne miały rangę poselstw. Spośród nich największe znaczenie dla polskiej polityki zagranicznej miały placówki w Pradze (do 16 grudnia Marian Chodacki jako chargé d'affaires i Kazimierz Papée mianowany posłem 16 grudnia), Bukareszcie (Miroslaw Arciszewski), Budapeszcie (Stanisław Łepkowski, zastąpiony 15 maja przez Leona Orłowskiego), Wiedniu (Jan Gawroński) i Brukseli (Tadeusz Jackowski). W specyficznych warun-

kach wojny domowej funkcjonowało w drugiej połowie roku poselstwo w Madrycie.

Stale rozbudowywany był aparat konsularny, sieć konsulatów etatowych uzupełniały konsulatory honorowe. Utrzymująca się wcześniej niezależność konsulatów od ambasadorów i posłów została zniesiona. W dziedzinie politycznej oraz pod względem reprezentacyjnym podporządkowane były placówkom dyplomatycznym, w kwestiach czysto fachowych podlegały jednak, jak wcześniej, Departamentowi Konsularnemu¹.

PODSTAWA WYBORU I ZASADY EDYCJI

W wyniku wydarzeń II wojny światowej polskie akta dyplomatyczne uległy częściowemu zniszczeniu i rozproszeniu². Obecnie dokumentacja ta przechowywana jest w kilku ośrodkach, a zdecydowana większość materiałów archiwalnych MSZ jest dostępna w zbiorach Archiwum Akt Nowych (AAN) w Warszawie. Niewielka część dokumentów wytworzonych w 1936 r. znajduje się m.in. w Instytucie Polskim i Muzeum im. Gen. Sikorskiego w Londynie, Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku oraz w Instytucie Hoovera przy Uniwersytecie Stanforda w Stanach Zjednoczonych (część materiałów z Instytutu Hoovera dostępna jest w formie mikrofilmów w AAN). Nie można wykluczyć, że niektóre dokumenty MSZ spoczywają także w innych miejscach; pewna ich liczba wciąż znajduje się w archiwach rosyjskich, lecz jedynie część jest udostępniana.

Dokumenty publikowane w tym tomie pochodzą w olbrzymiej większości z AAN; uwzględniono przy tym także znajdujące się w AAN mikrofilmy akt

¹ P. Łossowski, *Dyplomacja Drugiej Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1992; J. Łaptos, *Organizacja, personel i funkcjonowanie polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych w latach 1918–1939*, w: *Z dziejów polityki i dyplomacji polskiej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1994; W. Michowicz, *Organizacja polskiego aparatu dyplomatycznego w latach 1918–1939*, w: *Historia dyplomacji polskiej*, t. IV, 1918–1939, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995; *Rocznik służby zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej w/g stanu na 1 kwietnia 1936*, MSZ, Warszawa 1936; *Rocznik służby zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej w/g stanu na 1 kwietnia 1937*, MSZ, Warszawa 1937.

² Więcej na ten temat: S. Żerko (red.), *Polskie dokumenty dyplomatyczne. 1939 styczeń–sierpień*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2005, s. XI i n.; tamże dalsza literatura.

z Instytutu Hoovera. Przeprowadzono również kwerendę w londyńskim archiwum Instytutu Sikorskiego. Poszukiwania w zbiorach nowojorskiego Instytutu Józefa Piłsudskiego przeprowadził Piotr Długołęcki.

Kilkadziesiąt zamieszczonych w niniejszym tomie dokumentów zostało opublikowanych wcześniej (niektóre z nich ukazały się jedynie w tłumaczeniu na angielski lub rosyjski), lecz zdecydowaną większość stanowią inedita. Informacje o edycji wcześniejszej umieszczono pod dokumentem, a zapis bibliograficzny podano w wersji skróconej. Zastosowano następujące skróty:

– *Diplomat in Berlin* – Waław Jędrzejewicz (red.), *Diplomat in Berlin 1933–1939. Papers and Memoirs of Józef Lipski, Ambassador of Poland*, Columbia University Press, New York – London 1968;

– *DTJS* – Tytus Komarnicki (red.), *Diariusz i teki Jana Szembeka (1935–1945)*, t. II, Polish Research Centre – Polski Ośrodek Naukowy w Londynie, London 1965;

– *Dyplomata w Paryżu* – Waław Jędrzejewicz, Henryk Bułhak (red.), Juliusz Łukasiewicz, *Dyplomata w Paryżu 1936–1939*, Instytut Historii PAN, Warszawska Oficyna Wydawnicza „Gryf”, Warszawa 1995;

– *Raport dyplomatyczny* – Jerzy Tomaszewski, *Raport dyplomatyczny o położeniu Żydów polskich w Niemczech na początku 1936 r.*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego” 1978, nr 2/106, s. 101–109;

– *Sekrety* – Lew F. Sockow (red.), *Sekrety pol'skoj polityki. Sbornik dokumentow (1935–1945)*, Służba wnieśniej razwiedki Rossijskoj fiedieracji, Archiw CWR Rossiji, Moskwa 2009.

Do druku w niniejszym tomie zakwalifikowano łącznie 411 dokumentów.

Przyjęto zasadę publikowania wyłącznie na podstawie oryginałów. Przedruków za wcześniejszymi edycjami niniejszy tom, zgodnie z zasadami przyjętymi w tej serii, nie zawiera. Zrezygnowano z zamieszczania tekstów traktatów, umów, komunikatów i przemówień. Z konieczności, podyktowanej ograniczoną objętością tomu, skoncentrowano się na problematyce politycznej, a zagadnienia wojskowe czy gospodarcze musiały znaleźć się w tomie incydentalnie. Na kształt tomu rzutował również stan zachowania zasobu. Przykładowo, odnaleziono jedynie nieliczne materiały do dziejów stosunków z ZSRR, Czechosłowacją czy Węgrami. Także polityczne relacje z państwami zachodniej hemisfery nie mogły zostać w niniejszym tomie udokumentowane w sposób zadowalający.

Dokumenty publikuje się w układzie chronologicznym. Nie zawsze jednak udało się ustalić dokładną datę ich wytworzenia. Notatki z rozmów, przeprowadzonych danego dnia, ale pozbawione dokładnej daty sporządzenia, zamieszczano z datą przybliżoną umieszczoną w nawiasie (z reguły po dniu, w którym miała miejsce rozmowa). W kilku przypadkach możliwe było podanie jedynie miesiąca – w tej sytuacji dokument uszeregowano chronologicznie na końcu danego miesiąca. W przypadku trzech dokumentów znana jest jedynie roczna data wytworzenia; dokumenty te zostały umieszczone na końcu tomu.

W tzw. główce publikowanego dokumentu podano dzienną (lub przybliżoną) datę powstania, rodzaj dokumentu oraz wystawcę i adresata. Przy szyfrogramach wysyłanych z placówek z podawania adresata rezygnowano, gdyż w przypadku tego rodzaju dokumentów głównym adresatem była centrala. Rezygnowano także z każdorazowego podawania nazwisk, ograniczając się do wymienienia funkcji (wyjątki od tej zasady są nieliczne). Informacje o pochodzeniu dokumentu (nazwa archiwum i zespołu oraz numer sygnatury archiwalnej) znajdują się w metryczce pod publikowanym tekstem. Tamże umieszczono również informacje o ewentualnej wcześniejszej publikacji dokumentu.

Starano się publikować dokumenty w całości. Wyjątków od tej reguły jest zaledwie kilka – wszystkie skróty zostały zaznaczone nawiasem kwadratowym, a w przypisie znajduje się informacja o treści pominiętych fragmentów. Nie przedrukowuje się także nagłówków w papierze listowym, pisemnych elementów formularza, pieczęci kancelaryjnych, formuł typu „za zgodność”, informacji o liczbie egzemplarzy. Z reguły pomijano też rozdzielnik, a informacje, dokąd (poza centralę) przesłane zostały kopie dokumentu, przenoszono do przypisów. Nie podawano także informacji o kopiach publikowanego dokumentu, które znaleziono w innych zespołach lub archiwach. Zachowywano natomiast adnotacje dotyczące klauzuli tajności.

Liczba przypisów merytorycznych musiała zostać ograniczona, niemniej jednak starano się podawać podstawowe informacje o niewyjaśnionych kwestiach występujących w tekście. Nie powtarzano tych wiadomości, w niektórych przypadkach stosowano jednak odesłania do przypisów umieszczonych wcześniej. Zrezygnowano z odsyłania do literatury przedmiotu i innych edycji źródłowych. Występujące w przypisach datyienne, gdy nie podano inaczej, dotyczą 1936 r. Przypisy oryginalne, występujące w niektórych dokumentach, umieszczono między przypisami rzeczowymi i oznaczono kolejno x, xx itd.

Zrezygnowano w zasadzie z przypisów osobowych, informacje o funkcjach pełnionych w 1936 r. przez wymienione w dokumentach postaci zawiera indeks osobowy.

W styl dokumentu nie ingerowano. Nie tłumaczono fragmentów w językach obcych. Na tekstach publikowanych dokumentów wprowadzono oznaczenia literowe, informujące o cechach formalnych (podkreślenia odręczne, przekreślenia, fragmenty nieczytelne lub niezrozumiałe, nieczytelne podpisy itp.). Odręczne dopiski lub komentarze wyróżniono kursywą i oznaczeniami literowymi, pomijano jednak dopiski z okresów późniejszych, powstałe np. w związku z przeredagowaniem tekstu.

W tomie zastosowano następujące literowe oznaczenia tekstu:

- ^a...^a tak w tekście,
- ^b...^b komentarz odręczny,
- ^c...^c odręczna poprawka w tekście lub dopisek,
- ^d...^d podkreślenie odręczne,
- ^e...^e zakreślone na marginesie,
- ^f...^f podpis odręczny,
- ^g...^g podpis nieczytelny,
- ^h...^h przekreślone,
- ⁱ...ⁱ tekst nieczytelny,
- ^j...^j znak zapytania.

KOREKTA JĘZYKOWA

Korektorskie ingerencje w oryginalny tekst ograniczono do niezbędnego minimum. Pozostawiono rozbieżności w ortografii, częste szczególnie w odniesieniu do pisowni łącznej i rozdzielnej, a także pisowni i/j w takich wyrazach jak Anglia/Anglja lub aliant/aljant. Mimo prób ujednoczenia ortografii utrzymywały się wówczas jeszcze różnice regionalne, które zostały zniesione dopiero w wyniku postanowień Komitetu Ortograficznego Polskiej Akademii

Umiejętności z lat 1935–1936³. W publikowanych materiałach uzupełniono polskie znaki diakrytyczne, poprawiono bez zaznaczania oczywiste błędy literowe, ortograficzne, interpunkcyjne. Nieliczne dopiski odredakcyjne i uzupełnienia dokumentów oznaczano nawiasami kwadratowymi.

Zachowano wielkie i małe litery w formie, w jakiej występowały w oryginałach. Nie poprawiano także usterek związanych z odmianą nazwisk, pozostawiono też występujące w dokumentach ich nieprawidłowe wersje, w tym – spolonizowaną formę nazwisk rosyjskich, czeskich, litewskich. Prawidłową pisownię zawiera indeks osobowy, odnotowano w nim także niektóre występujące w dokumentach błędne zapisy nazwisk obcych, z odesłaniem do wersji poprawnej.

PODZIĘKOWANIA

Za udzieloną pomoc chcę podziękować pracownikom archiwów, w których przeprowadzałem kwerendy: Archiwum Akt Nowych, Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie i Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Spośród osób, z których wiedzy i życzliwości skorzystałem, osobne słowa podziękowania pragnę skierować do recenzentów – prof. Małgorzaty Gmurczyk-Wrońskiej i prof. Jerzego Tomaszewskiego oraz redaktora naczelnego serii – prof. Włodzimierza Borodzieja. Wyrazy wdzięczności należą się także profesorom: Stanisławowi Sierpowskiemu, Jerzemu W. Borejszy, Józefowi Łaptosowi oraz Jindřichowi Dejmкови z Pragi, a także doktorowi Janowi Stanisławowi Ciechanowskiemu.

Stanisław Żerko

³ E. Polański, *Reformy ortografii polskiej – wczoraj, dziś, jutro*, w: „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. 60, 2004 r., s. 29–46.

LISTA DOKUMENTÓW

nr	data	tytuł–treść	strona
1	3 stycznia,	niepodpisana notatka z rozmowy ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Wielkiej Brytanii Beck: „zastanowić się nad przyszłością” Wolnego Miasta Gdańska.	3
2	4 stycznia,	notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych z rozmowy z posłem Belgii Obecność Polski w Radzie Ligi Narodów warunkiem sine qua non współpracy rządu polskiego z tą instytucją.	4
3	6 stycznia,	telefonogram szyfrowy ambasadora w Londynie „Foreign Office pragnęłoby przerzucić na nas ciężar spraw gdańskich” – zdaniem Brytyjczyków „byłoby może najlepiej, gdyby Niemcy odebrały Gdańsk, gwarantując nam w sposób odpowiedni używalność portu”.	6
4	6 stycznia,	telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Londynie Instrukcja do rozmowy z ministrem Edenem: propozycja, by w odniesieniu do Gdańska „wykonanie gwarancji” zapewniała Polska „w imieniu Rady”; posunięcie to początkiem „doniosłej akcji dyplomatycznej”.	7
5	8 stycznia,	telegram szyfrowy MSZ do ambasadora w Londynie Beck w rozmowie z ambasadorem Wielkiej Brytanii: sytuacja w Gdańsku nie nosi znamion kryzysu.	9
6	8 stycznia,	telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Londynie Propozycje umniejszające prawa Polski w Gdańsku – aktem nieprzyjaznym, daniem „wolnej ręki w stosunku do Gdańska oraz [...] naruszenie zobowiązań Ligi w stosunku do Polski”.	9

LISTA DOKUMENTÓW

7	8 stycznia, raport ambasadora w Londynie Priorytetem polityki brytyjskiej współpraca Niemiec z mocarstwami zachodnimi. Urzędnik FO: „może najbardziej korzystnym byłoby zcedowanie połubowne Wolnego Miasta Niemcom”. Raczyński do Edena: podejmowanie rozmów z Niemcami w sprawie Gdańska obecnie niecelowe.	11
8	8 stycznia, raport ambasadora w Rzymie Widoczna poprawa w relacjach niemiecko-włoskich.	18
9	9 stycznia, list dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych do ambasadora w Berlinie Beck: konieczność dążenia, „aby w Berlinie nie odnieśli w najmniejszym stopniu wrażenia, że prowadzimy podwójną grę wobec nich”.	20
10	9 stycznia, raport ambasadora w Paryżu Radca ambasady w rozmowie z wysokim urzędnikiem francuskiego MSZ: „nieprawdą jest, jakoby Polska wyraziła désintéressement co do uprawnień Ligi w Gdańsku”.	21
11	10 stycznia, list ambasadora w Londynie do dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych „Rewizjonistyczne sugestie” brytyjskie konsekwencją dążenia Londynu do ułożenia stosunków z Niemcami, niemniej rząd „skrępowany silnie przez własną opinię publiczną”. W tej sytuacji najdogodniejszą taktyką wskazywanie na uprawnienia LN w Gdańsku.	23
12	11 stycznia, list ambasadora w Berlinie do ministra spraw zagranicznych Hitler: konieczność utrzymywania jak najlepszych stosunków między Niemcami a Polską.	25
13	11 stycznia, list ambasadora w Berlinie do dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych Lipski: w rozmowie z przedstawicielami strony niemieckiej „wyjść z założenia, że są pewne siły międzynarodowe, które pragną nas poróżnić i że wybrały sobie obecnie za obiekt sprawę gdańską”.	26
14	11 stycznia, raport komisarza generalnego w Gdańsku Rozmowa z wysokim komisarzem LN: brak dostrzegalnych nowych elementów w polityce władz gdańskich.	28
15	12 stycznia, raport ambasadora w Berlinie Ambasador Francji: Paryż poważnie zaniepokojony możliwością remilitaryzacji Nadrenii.	30

LISTA DOKUMENTÓW

16	13 stycznia, notatka radcy ambasady w Berlinie Rozmowa z ministrem bez teki w rządzie Rzeszy. Frank: stanowisko Polski w sprawie niemieckich zaległości za tranzyt kolejowy przez Pomorze Gdańskie „bezsprzecznie uzasadnione”.	32
17	14 stycznia, raport posła w Bernie Okoliczności wydalenia ze Szwajcarii przywódcy Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów.	35
18	15 stycznia, raport ambasadora w Londynie Eden o polskich propozycjach w sprawie Gdańska i LN.	36
19	15 stycznia, raport chargé d'affaires poselstwa w Atenach Informacja o audiencji u króla Grecji oraz u następcy tronu; zainteresowanie księcia polskimi „metodami walki z zepsuciem obyczajów i przerostem parlamentaryzmu”.	39
20	17 stycznia, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Gamelin: celem układu o wzajemnej pomocy z ZSRR „jedynie [...] wykluczenie niepożądanych niespodzianek ze strony Sowietów”. Sceptycyzm generała co do ewentualnej pomocy wojskowej ZSRR.	40
21	17 stycznia, list szyfrowy posła w Tokio Ambasador ZSRR w Tokio via minister spraw zagranicznych Japonii: „czy istnieje porozumienie polsko-niemiecko-japońskie”?	41
22	20 stycznia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy) do ambasadora w Berlinie Polecenie przekazania stronie niemieckiej, że członkom Rady LN zależy na „przywróceniu autorytetu Wysokiego Komisarza w Gdańsku”. Sprawa Gdańska nie powinna zakłócić dobrych stosunków polsko-niemieckich. Możliwość przedyskutowania tego zagadnienia przez ministra w Berlinie.	42
23	[po 20 stycznia], notatka delegata przy LN Rozmowa ministra spraw zagranicznych z szefem dyplomacji Wielkiej Brytanii. Beck: mianowanie Polaka wysokim komisarzem LN w Wolnym Mieście najprostszym rozwiązaniem mogącym doprowadzić do uregulowania sytuacji w Gdańsku.	43
24	[po 21 stycznia], niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z prezydentem gdańskiego senatu. Greiser: Senat „nie ma intencji naruszania statutu” Wolnego Miasta; krytyka wysokiego komisarza	44

LISTA DOKUMENTÓW

	LN. Beck: Polska „nie ocenia stosunków z żadnym państwem pod kątem widzenia jego ustroju wewnętrznego”.	
25	22 stycznia, raport posła w Brukseli Rozmowa z królem Belgów: motywy polskiej polityki zagranicznej.	46
26	24 stycznia, niepodpisana notatka Oziębienie w stosunkach polsko-francuskich z winy Paryża.	49
27	25 stycznia, telegram szyfrowy delegata przy LN Opinia o rezolucjach Rady LN w sprawie Gdańska.	51
28	[po 25 stycznia], niepodpisana notatka Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Niemiec – przegląd sytuacji, m.in. w sprawie Gdańska.	52
29	[po 25 stycznia], niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z Göringiem, którego zdaniem w Polsce i w Niemczech „istnieją czynniki, niezadowolone z obecnego rozwoju stosunków polsko-niemieckich”.	56
30	27 stycznia, raport ambasadora w Paryżu Rozmowa z wysokim urzędnikiem francuskiego MSZ: stosunki Francji z Niemcami i ZSRR.	60
31	28 stycznia, niepodpisana notatka Aktualna sytuacja w Rumunii; stan stosunków polsko-rumuńskich.	62
32	31 stycznia, raport ambasadora w Berlinie Rozmowa z sekretarzem stanu w niemieckim MSZ na temat antypolskiego fragmentu przemówienia prezydenta Banku Rzeszy.	64
33	31 stycznia, list szyfrowy posła w Belgradzie Rozmowa z premierem Jugosławii, m.in. o planowanej wizycie Becka w tym kraju.	65
34	1 lutego, raport ambasadora w Berlinie Rozmowa z posłem Łotwy w Berlinie o możliwości poprawy stosunków polsko-litewskich.	68
35	[po 1 lutego], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z attaché wojskowym Niemiec na temat wartości Armii Czerwonej.	70
36	4 lutego, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Minister spraw zagranicznych Francji: niewielkie znaczenie militarne układu z ZSRR; podstawowa korzyść	71

LISTA DOKUMENTÓW

	to „zabezpieczenie przeciwko powrotowi do polityki Rapallo”.	
37	5 lutego, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Ciąg dalszy relacji z rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Francji na temat jej polityki zagranicznej.	72
38	5 lutego, raport ambasadora w Londynie Analiza głównych kierunków brytyjskiej polityki zagranicznej. Londyn wyraźniej zainteresowany rozwojem stosunków z Polską.	74
39	5 lutego, list posła w Helsinkach do naczelnika Wydziału Wschodniego Informacje m.in. o rozmowach z prezydentem i ministrem spraw zagranicznych Finlandii	80
40	6 lutego, raport ambasadora w Paryżu Dalsze szczegóły rozmowy Chłapowskiego z Flandinem z 4 lutego.	86
41	10 lutego, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Paryżu Instrukcja do rozmowy z Flandinem: układ francusko-radziecki oceniany w Polsce „niezmiernie ujemnie”.	89
42	[po 12 lutego], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z niemieckim ministrem bez teki – wg Franka konieczność współdziałania Niemiec, Polski i Francji przeciwko ZSRR.	90
43	13 lutego, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Paryżu Pytanie do ministra Flandina, czy Francja chce kontynuować wcześniejszą współpracę z Polską w LN w kwestii konfliktu włosko-etiopskiego.	91
44	13 lutego, notatka naczelnika Wydziału Zachodniego Rozmowa z ambasadorem Niemiec: sprawa zaległych niemieckich opłat za tranzyt kolejowy przez Polskę.	91
45	[po 16 lutego], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z prezydentem Senatu Wolnego Miasta Gdańska. Greiser: zachować pod względem traktatowym status quo w stosunkach polsko-gdańskich.	93
46	[po 18 lutego], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z ambasadorem Niemiec w sprawie Międzynarodowej Komisji Łaby i Międzynarodowej Komisji Odry.	94

LISTA DOKUMENTÓW

47	19 lutego, raport ambasadora w Rzymie Rozmowa z Mussolinim: poprawa w stosunkach włosko-niemieckich, sprawa Austrii nadal sporna. Rozmowa z ambasadorem Francji, m.in. o sytuacji na froncie włosko-etiopskim.	96
48	19 lutego, notatka korespondenta „Gazety Polskiej” Rozmowa z dyrektorem Departamentu Politycznego MSZ Litwy na temat możliwości poprawy stosunków polsko-litewskich.	100
49	20 lutego, raport ambasadora w Berlinie Uwagi o sytuacji zamieszkałych w Niemczech obywateli polskich pochodzenia żydowskiego.	104
50	21 lutego, raport ambasadora w Paryżu Rozmowa z ministrem Flandinem: brak pewności Francji co do postawy Polski w razie remilitaryzacji Nadrenii lub ataku Niemiec na Czechosłowację. Pogłoski o rzekomym tajnym układzie polsko-niemieckim.	110
51	22 lutego, notatka radcy ambasady w Berlinie Rozmowa z ministrem bez teki w rządzie Niemiec: pozytywne uwagi na temat wizyty w Polsce.	115
52	[po 25 lutego], niepodpisana notatka Rozmowa naczelnika Wydziału Wschodniego z posłem Czechosłowacji: polemika na temat źródeł złego stanu stosunków polsko-czechosłowackich.	116
53	[przed 27 lutego], notatka Wydziału Wschodniego Polityka Czechosłowacji wobec Polski coraz bardziej niezyczliwa; pogorszenie sytuacji ludności polskiej na Zaolziu.	120
54	[po 28 lutego], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z ambasadorem Włoch: sprawa sankcji, nałożonych na Włochy przez Ligę Narodów; nadzieje Bastianiniego na pozytywne dla Włoch stanowisko Polski w kwestii rozszerzenia sankcji.	122
55	[po 3 marca], notatka delegata przy LN Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji: sprawa sankcji antywłoskich.	125
56	[przed 6 marca], notatka dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych dla ambasadora w Berlinie Wizyta ministra w Belgii – jej znaczenie oraz uwagi o charakterze nieoficjalnym.	127

LISTA DOKUMENTÓW

57	6 marca, notatka kierownika referatu prawnego Układ francusko-radziecki wystarczającym powodem do wypowiedzenia przez Berlin układów lokarneńskich. Warianty ewentualnej akcji niemieckiej.	128
58	7 marca, telefonogram szyfrowy ambasadora w Berlinie Informacja o zamiarze dokonania tego dnia przez Niemcy remilitaryzacji Nadrenii.	133
59	7 marca, raport ambasadora w Berlinie Szczegółowe informacje na temat remilitaryzacji Nadrenii.	133
60	7 marca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Paryżu Rozmowa z ambasadorem Francji: ostrzeżenie przed konsekwencjami ratyfikowania układu z ZSRR; propozycja ścisłego kontaktu Polski i Francji w związku z remilitaryzacją Nadrenii.	136
61	7 marca, raport konsula w Essen dla ambasadora w Berlinie Szczegółowe informacje na temat wkroczenia wojsk niemieckich do Nadrenii.	137
62	8 marca, telegram szyfrowy radcy ambasady w Paryżu Zapytanie ministra Flandina o stanowisko Polski w związku z wypowiedzeniem przez Niemcy układów lokarneńskich.	140
63	8 marca, list dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych do ambasadora w Berlinie Zestawienie polskich posunięć dyplomatycznych w związku z remilitaryzacją Nadrenii.	142
64	9 marca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Paryżu Odpowiedź Becka na pytania Flandina: Polska „wykona swoje zobowiązania sojusznicze”.	144
65	9 marca, raport ambasadora w Berlinie Znaczenie remilitaryzacji Nadrenii oraz ocena polityki Niemiec wobec Polski.	145
66	9 marca, notatka radcy ambasady w Paryżu Rozmowa z dyrektorem politycznym francuskiego MSZ: pod presją ewentualnych sankcji wobec Niemiec Hitler wycofa wojska z Nadrenii.	149

67	9 marca, raport ambasadora w Moskwie Zdaniem Litwinowa upadek reżimu hitlerowskiego bliski; remilitaryzacja Nadrenii – wbrew stanowisku niemieckiej generalicji. Komentarz na temat kryzysu etiopskiego i sytuacji na Dalekim Wschodzie. Sceptycyzm w sprawie perspektyw stosunków polsko-radzieckich.	150
68	9 marca, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie Reakcja Włoch na remilitaryzację Nadrenii.	156
69	10 marca, niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Niemiec: Polska wierna swym zobowiązaniom zarówno wobec Francji, jak i Niemiec.	156
70	10 marca, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Podziękowania Flandina za odpowiedź Becka w sprawie stosunków polsko-francuskich; możliwe nałożenie na Niemcy sankcji ekonomicznych.	158
71	10 marca, notatka podsekretarza stanu z rozmowy z posłem Austrii Wyjaśnienia Szembeka w sprawie stanowiska Polski wobec remilitaryzacji Nadrenii.	159
72	[po 10 marca], wyciąg z notatki podsekretarza stanu Rozmowa z ambasadorem Niemiec: z wyjątkiem Francji wszędzie, także w Polsce, zrozumienie dla posunięcia Niemiec w sprawie Nadrenii.	160
73	11 marca, telefonogram szyfrowy ambasadora w Paryżu Informacje ministra Flandina o przebiegu konferencji sygnatariuszy paktu reńskiego; zapewnienie o stanowczym stanowisku Francji.	161
74	11 marca, telefonogram szyfrowy ambasadora w Paryżu Rozmowa radcy ambasady z sekretarzem generalnym francuskiego MSZ; zapewnienie Légera o nieugiętej postawie Francji wobec Niemiec.	162
75	11 marca, telefonogram szyfrowy ambasadora w Paryżu Rozmowa z urzędnikiem MSZ Francji: zdecydowane stanowisko Paryża wobec Niemiec.	163
76	11 marca, notatka naczelnika Wydziału Zachodniego Rozmowa z ambasadorem Niemiec: wymiana uwag w związku z zaległymi niemieckimi opłatami za tranzyt przez Pomorze Gdańskie.	164

LISTA DOKUMENTÓW

77	11 marca, telegram szyfrowy ambasadora przy Stolicy Apostolskiej Rozmowa z kardynałem sekretarzem stanu o sytuacji międzynarodowej. Zdaniem kardynała celem ZSRR eskalacja napięcia.	165
78	[po 12 marca], notatka radcy ambasady w Paryżu Rozmowa z dyrektorem politycznym francuskiego MSZ: Frankowski o kwestionowaniu we Francji związków sojusznicznych z Polską.	166
79	13 marca, telegram szyfrowy posła w Belgradzie Premier Jugosławii: Belgrad kategorycznie przeciwny ewentualnym zarządzeniom sankcji ekonomicznych wobec Niemiec.	169
80	[po 13 marca], notatka zastępcy naczelnika Wydziału Zachodniego Rozmowa z ambasadorem Niemiec na temat licznych antypolskich posunięć i niechętnych nastrojów w Niemczech.	170
81	14 marca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Londynu) Izolacja w Radzie LN Francuzów domagających się sankcji wobec Niemiec. Próby ZSRR uniemożliwienia porozumienia z Berlinem.	172
82	14 marca, raport ambasadora w Berlinie Informacja o poświęconym Polsce fragmencie przemówienia kanclerza w Karlsruhe.	173
83	14 marca, raport ambasadora w Paryżu Rozmowa z ambasadorem ZSRR. Potiomkin: Polska państwem wspierającym agresywną politykę Niemiec.	175
84	14 marca, raport ambasadora w Paryżu Informacje o reakcji Francji na remilitaryzację Nadrenii. Szansa na poprawę stosunków polsko-francuskich.	176
85	14 marca, raport ambasadora w Paryżu Rozmowa z premierem Francji: wdzięczność z powodu stanowiska Polski po wypowiedzeniu przez Niemcy układów lokarneńskich.	182
86	15 marca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Londynu) Oczekiwanie na reakcję strony francuskiej na sugestię ministra, „ażeby stosunki nasze uprościć i wyjaśnić tak, by na przyszłość miały charakter trwałe”.	183
87	18 marca, raport ambasadora w Paryżu Polityka Francji i nastroje w tym kraju po remilitaryzacji Nadrenii.	184

LISTA DOKUMENTÓW

88	19 marca, telegram szyfrowy ambasadora w Berlinie Rozmowa z Göringiem: Hitler wdzięczny za stanowisko Becka podczas obrad londyńskich.	186
89	[po 19 marca], notatka naczelnika Wydziału Wschodniego Rozmowa z posłem Węgier: Beckowi niezręcznie zatrzymać się w Budapeszcie przy okazji wizyty w Belgradzie.	187
90	22 marca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Londynu) Sytuacja po remilitaryzacji Nadrenii; Polska zdeterminowana zwalczać koncepcję „stworzenia nowego paktu na wzór Locarna”.	188
91	24 marca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Londynu) W związku z rozbieżnościami francusko-brytyjskimi dalsze obrady Rady LN „bezcelowe”. Pozostanie ministra w Londynie związane z dalszymi rozmowami z Edenem.	189
92	[po 24 marca], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z posłem Rumunii o nieprzychylnych opiniach w prasie rumuńskiej na temat polskiej polityki zagranicznej.	190
93	25 marca, raport ambasadora w Rzymie Uwagi o wizycie szefów rządów Węgier i Austrii w Rzymie.	191
94	[po 26 marca], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z ambasadorem Włoch: uwagi na temat londyńskiego spotkania Rady LN, układów rzymskich, relacji włosko-niemieckich i polsko-włoskich stosunków finansowych.	193
95	27 marca, raport ambasadora w Londynie Rozmowa radcy Orłowskiego z wysokim urzędnikiem MSZ Wielkiej Brytanii: brytyjska propozycja rozmów w sprawie dodatkowego układu morskiego.	195
96	28 marca, raport ambasadora w Paryżu Informacje sekretarza generalnego francuskiego MSZ o planie zwołania konferencji sygnatariuszy paktu reńskiego (z wyjątkiem Niemiec).	197
97	28 marca, list naczelnika Wydziału Zachodniego do ambasadora w Berlinie Sprawa niemieckich zaległości za tranzyt kolejowy przez Pomorze Gdańskie.	198
98	1 kwietnia, raport ambasadora w Londynie Informacja o przyjęciu przez Becka przedstawicieli organizacji żydowskich, zaniepokojonych położeniem gospo-	200

LISTA DOKUMENTÓW

	darczym Żydów w Polsce oraz projektem ustawy o zakazie uboju rytualnego.	
99	[po 1 kwietnia], notatka podsekretarza stanu Rozmowy z sekretarzem generalnym łotewskiego MSZ: możliwości poprawy stosunków łotewsko-niemieckich i ewentualnego utworzenia bloku państw „neutralnych i nienależących do grupy mocarstw zachodnich”.	201
100	2 kwietnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Ocena marcowych obrad Rady LN.	204
101	2 kwietnia, raport ambasadora w Berlinie Rozmowa z Neurathem. Lipski o sprzeciwie Becka wobec ogłoszenia sankcji wobec Niemiec.	207
102	2 kwietnia, raport posła w Oslo Sprawa przygotowywanej wizyty ministra spraw zagranicznych Norwegii w Warszawie	211
103	3 kwietnia, raport ambasadora w Paryżu Rozmowa z ministrem stanu Francji: remilitaryzacja Nadrenii uderzeniem także w Polskę; konieczność zacieśnienia stosunków polsko-francuskich.	213
104	[po 3 kwietnia], niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Włoch: uwagi Becka na temat sytuacji po remilitaryzacji Nadrenii.	214
105	4 kwietnia, niepodpisana notatka Analiza prawnych aspektów negocjacji sojuszniczych z Francją.	216
106	4 kwietnia, niepodpisana notatka Polityka Litwy wobec Polski; ocena ostatniego przemówienia prezydenta Smetony.	218
107	4 kwietnia, raport posła w Szanghaju Uwagi o perspektywach polskiego eksportu do Chin.	221
108	7 kwietnia, raport ambasadora w Rzymie Włochy wobec konsekwencji remilitaryzacji Nadrenii.	223
109	8 kwietnia, raport chargé d'affaires poselstwa w Pradze Rozmowa z nowym posłem Francji o stanie stosunków polsko-czechosłowackich. De Lacroix: strona czechosłowacka gotowa szukać możliwości poprawy tych stosunków.	226

LISTA DOKUMENTÓW

110	9 kwietnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
Stanowisko Polski w sprawie ewentualnego nowego układu między państwami zachodnimi a Niemcami.	227
111	9 kwietnia, raport posła w Rydze
Ocena wizyty sekretarza generalnego MSZ Łotwy w Warszawie.	228
112	13 kwietnia, notatka referenta prasowego delegacji przy LN
Rozmowa z publicystką francuską.	230
113	16 kwietnia, wyciąg z instrukcji ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Moskwie
Polecenie oznajmienia Litwinowowi, że Polska jak poprzednio nie chce angażować się „w jakąkolwiek akcję przeciw Sowietom”.	231
114	16 kwietnia, raport chargé d'affaires a.i. poselstwa w Bukareszcie
Rozmowa z premierem Rumunii. Zdaniem Tatarescu polityka Warszawy wobec Berlina w ocenie rumuńskiej opinii publicznej sprzeczna „z duchem i literą aliansu polsko-rumuńskiego”.	232
115	20 kwietnia, wyciąg z raportu ambasadora w Moskwie
Rozmowa z ludowym komisarzem spraw zagranicznych ZSRR: propozycja polsko-radzieckiej „wymiany zdań” w związku ze zmianą sytuacji w Europie. Litwinow: jeśli nie uda się „unieszkodliwić” Niemiec, Rzesza może zająć Austrię i Gdańsk oraz „zniszczyć” Czechosłowację.	236
116	20 kwietnia, instrukcja dyrektora Departamentu Konsularnego
Kwestia emigracji osób narodowości żydowskiej: ze względu na „konieczność wzmożenia wychodźstwa żydowskiego z Polski” MSZ „poleca szczegółowe zebranie materiałów co do możliwości emigracyjnej ludności żydowskiej z Polski do kraju urzędowania placówki”.	238
117	21 kwietnia, raport ambasadora w Moskwie
Komentarz Łukasiewicza do rozmowy z Litwinowem: propozycja radziecka efektem uświadomienia sobie przez Moskwę słabej pozycji ZSRR w Europie lub też wyrazem chęci sprowokowania Polski.	240
118	21 kwietnia, raport delegata przy LN
Seria rozmów z delegatem Francji. Paul-Boncour: konieczność „zaadaptowania” sojuszu polsko-francuskiego do układu między Francją a ZSRR.	243

LISTA DOKUMENTÓW

119	22 kwietnia, notatka Wydziału Organizacji Międzynarodowych Narada w Kierownictwie Marynarki Wojennej, z udziałem przedstawicieli MSZ, w sprawie traktatu morskiego.	246
120	24 kwietnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Moskwie Instrukcja do rozmowy z ludowym komisarzem spraw zagranicznych na temat „nowego Locarno” i przyszłości LN.	250
121	24 kwietnia, pismo naczelnika Wydziału Prasowego do konsulatu generalnego w Berlinie Sprawa rzekomego tajnego porozumienia polsko-niemieckiego.	251
122	[po 24 kwietnia], niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Niemiec: przegląd sytuacji międzynarodowej w związku z propozycjami wynegocjowania „nowego Locarno”.	255
123	26 kwietnia, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Londynie Instrukcja do rozmowy w MSZ Wielkiej Brytanii w związku z przygotowywanym przez stronę brytyjską tzw. kwestionariuszem adresowanym do rządu Niemiec.	257
124	27 kwietnia, niepodpisana notatka Rozmowa telefoniczna naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych z delegatem przy LN: wytyczne na posiedzenie komitetu ds. reorganizacji Ligi.	258
125	27 kwietnia, raport posła w Atenach Rozmowa z premierem Grecji, uwagi na temat sytuacji politycznej.	260
126	29 kwietnia, telegram szyfrowy ambasadora w Moskwie Rozmowa z ludowym komisarzem spraw zagranicznych ZSRR. Litwinów usatysfakcjonowany oświadczeniem Becka przekazanym przez Łukasiewicza.	263
127	29 kwietnia, raport posła w Atenach Przebieg audiencji u króla Grecji.	264
128	29 kwietnia, raport delegata przy LN Informacje na temat posiedzenia Komitetu Składu Rady oraz stanowisko Polski w sprawie reformy Rady.	266
129	[kwiecień], notatka kierownika referatu prawnego Sprawa reformy LN jako „materiał do refleksji” pro foro interno.	269

LISTA DOKUMENTÓW

130	7 maja, raport posła w Bukareszcie
Titulescu nadal zwolennikiem zawarcia układu z ZSRR;
osłabienie pozycji tego polityka.	273
131	[po 7 maja], niepodpisana notatka
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z posłem Wę-
gier: w sprawie zbrojeń węgierskich „wszelkie dyskrymi-
nacje są w stosunkach międzynarodowych niepożądane”.	275
132	8 maja, raport ambasadora w Londynie
Sprawa tzw. kwestionariusza przedstawionego Niem-
com przez Wielką Brytanię.	276
133	10 maja, niepodpisana notatka
Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Szwec-
cji. Sandler: poparcie dla stanowiska Polski podczas lon-
dyńskiej sesji Rady LN i w kwestii reformy tej instytucji.	277
134	12 maja, niepodpisana notatka
Rozmowa naczelnika Wydziału Wschodniego z radcą
ambasady Wielkiej Brytanii. Aveling o obawach panu-
jących na Litwie w stosunku do Polski.	278
135	13 maja, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy)
Informacje Becka o jego staraniach na rzecz „złagodzenia
ostrości antywłoskiej rezolucji Rady” LN.	279
136	13 maja, niepodpisana notatka
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ludowym ko-
misarzem spraw zagranicznych ZSRR na temat możli-
wości zreformowania LN.	280
137	14 maja, sprawozdanie
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z Göringiem.
Informacje Göringa m.in. o radzieckich próbach po-
prawy stosunków z Niemcami i sprzeciwie kanclerza
w tej kwestii. Rozmówcy zgodni, że dobre stosunki
polsko-niemieckie wytrzymały już kilkakrotnie „próbę
ogniową”.	282
138	16 maja, raport ambasadora w Berlinie
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Rzeszy,
m.in. o możliwości pojawienia się nowych planów pak-
tów na Zachodzie	285
139	18 maja, okólnik ministra spraw zagranicznych
Uwagi Becka o ostatniej sesji Rady LN; „wiera w rolę
Paktu Ligi jako instrumentu kolektywnego bezpieczeń-
stwa załamała się ostatecznie” wobec nieskuteczności
antywłoskich sankcji.	290

LISTA DOKUMENTÓW

140	20 maja, list ambasadora w Moskwie do naczelnika Wydziału Wschodniego	292
	Zdaniem Łukasiewicza celem polityki ZSRR chęć zahamowania ekspansji Niemiec oraz niedopuszczenia do zbliżenia między Niemcami a mocarstwami zachodnimi.	
141	21 maja, raport posła w Bukareszcie	296
	Sprawa ewentualnego tranzytu radzieckiego przez Rumunię.	
142	22 maja, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do poselstwa w Bukareszcie	297
	Polecenie zapytania, jak Rumunia zamierza pogodzić ostatnie uchwały Rady Państw Małej Ententy z polsko-rumuńskim traktatem gwarancyjnym.	
143	23 maja, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do ambasady w Londynie	298
	Informacja o rozmowie z ambasadorem Wielkiej Brytanii, m.in. na temat sankcji antywłoskich.	
144	27 maja, protokół	299
	Wstępne i informacyjne spotkanie przedstawicieli Polski i Wielkiej Brytanii w sprawie traktatu morskiego.	
145	28 maja, niepodpisana notatka	303
	Rozmowy ministra spraw zagranicznych z regentem i premierem Jugosławii.	
146	[po 28 maja], niepodpisana notatka	304
	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z premierem Włoch. Mussolini rozgoryczony z powodu zarządzenia sankcji wobec jego kraju. Zapewnienie Duce, jakoby zawsze starał się wspierać polską politykę zagraniczną.	
147	2 czerwca, raport posła w Bukareszcie	308
	Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Rumunii. Arciszewski: Titulescu niewiarygodny.	
148	[po 2 czerwca], niepodpisana notatka	312
	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Wielkiej Brytanii. Oferta mediacji w sporze polsko-litewskim.	
149	8 czerwca, raport attaché wojskowego w Belgradzie dla szefa Oddziału II Sztabu Głównego	314
	Informacje o wizycie ministra spraw zagranicznych w Jugosławii	

LISTA DOKUMENTÓW

150	9 czerwca, raport ambasadora w Rzymie Dylematy włoskiej polityki zagranicznej.	318
151	13 czerwca, raport posła w Rydze Rozmowa z sekretarzem generalnym łotewskiego MSZ o polityce Litwy.	321
152	15 czerwca, list posła w Bukareszcie do naczelnika Wydziału Wschodniego [?] Incydenty podczas wizyty delegacji Strzelca w Rumunii i negatywna ocena polityki Titulescu.	323
153	16 czerwca, analiza Wydziału Prawnego Uwagi na temat ewentualnej reformy LN.	325
154	17 czerwca, telefonogram komisarza generalnego w Wolnym Mieście Gdańsku Wysoki komisarz LN: Greiser uprzedzony o wniesieniu przez Lestera na czerwcowe zebranie Rady Ligi w trybie nagłym sprawy sytuacji w Gdańsku.	327
155	18 czerwca, niepodpisana notatka Minister spraw zagranicznych w sprawie kolonii: obecnie brak polskiej inicjatywy, konieczność przygotowywania przyszłej dyskusji. Argumenty: przede wszystkim moty- wy ludnościowe, a nie surowcowe.	328
156	18 czerwca, notatka referenta prasowego delegacji przy LN Ocena sytuacji wewnętrznej we Francji oraz stanu sto- sunków polsko-francuskich.	330
157	19 czerwca, raport ambasadora w Londynie Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii, m.in. o sankcjach antywłoskich, tzw. kwestio- nariuszu brytyjskim, reformie LN i przygotowywanym układzie morskim.	332
158	20 czerwca, raport ambasadora w Berlinie Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec: sytuacja w Gdańsku, tzw. kwestionariusz brytyjski.	337
159	20 czerwca, notatka Wydziału Prawnego „Kwestje, interesujące Polskę, a związane z ewentual- nym nowym Locarnem”.	339
160	24 czerwca, notatka kierownika referatu morskiego Sprawa wizyty krążownika „Leipzig” w Gdańsku. Infor- macja strony niemieckiej: komendant okrętu nie złożył wizyty wysokiemu komisarzowi LN. Beck natychmiast powiadomiony.	340

LISTA DOKUMENTÓW

161	24 czerwca, raport chargé d'affaires a.i. poselstwa w Bukareszcie Rozmowa z marszałkiem Averescu o polityce Titulescu.	342
162	25 czerwca, raport ambasadora w Rzymie Polityka zagraniczna Włoch po objęciu resortu spraw zagranicznych przez Ciano.	345
163	[po 25 czerwca], notatka podsekretarza stanu Rozmowa z ambasadorem Francji. Noël w związku z pogłoskami o rzekomo bliskim zawarciu paktu rumuńsko-radzieckiego: Francja niezadowolona z coraz silniejszego angażowania się ZSRR w sprawy Europy Środkowej.	348
164	26 czerwca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy) do ambasadora w Rzymie Polecenie zawiadomienia Ciano o uchwaleniu przez rząd polski zniesienia sankcji antywłoskich.	349
165	26 czerwca, notatka Informacja telefoniczna naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych (z Genewy): przewodniczący Rady LN zawiadomiony przez Becka o zniesieniu w najbliższych dniach przez Polskę sankcji wobec Włoch.	450
166	27 czerwca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy) Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji. Delbos „bez zdziwienia” wobec decyzji Polski o zniesieniu sankcji wobec Włoch.	351
167	29 czerwca, notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Wielkiej Brytanii: sytuacja w Gdańsku po incydencie z krążownikiem „Leipzig”.	352
168	1 lipca, raport chargé d'affaires a.i. w Bukareszcie Rozmowy Ponińskiego z politykami rumuńskimi na temat działalności ministra Titulescu i stosunków polsko-rumuńskich.	354
169	2 lipca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy) Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Czechosłowacji. Krofta: dążenie do odprężenia w stosunkach z Polską. Beck gotowy obsadzić stanowisko posła RP w Pradze.	357
170	2 lipca, raport komisarza generalnego w Wolnym Mieście Gdańsku Uwagi o incydencie z krążownikiem „Leipzig”.	358

LISTA DOKUMENTÓW

171	3 lipca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy) do MSZ i ambasady w Rzymie
Zniesienie przez Polskę sankcji wobec Włoch.	361
172	4 lipca, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy) do MSZ i ambasady w Berlinie
Greiser: atak na LN i zamiar poszanowania polskich praw w Gdańsku. Beck do ambasadora w Berlinie: przeprowadzić w tej sprawie rozmowę na najwyższym szczeblu i oświadczyć, że dla Warszawy problem Gdańska „miarą” stosunków między Rzeszą a Polską.	362
173	[po 4 lipca], niepodpisana notatka
Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Francji. Beck: konieczność uwzględnienia sojuszniczych więzi między Francją a Polską w nowym układzie, mającym zastąpić układy lokarneńskie.	363
174	[po 4 lipca], notatka dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych
Uwagi o przeprowadzonych w Genewie rozmowach z wysokim komisarzem LN w Gdańsku.	364
175	[po 4 lipca], notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych
Rozmowa z wysokim komisarzem LN. Lester: „zaczyna się niewątpliwie nowa era w stosunkach polsko-gdańskich”.	365
176	5 lipca, raport ambasadora w Berlinie
Göring w imieniu Hitlera: brak planów co do zmiany statutu Wolnego Miasta, uszczuplenia praw Polski, podjęcia kroków „w sensie połączenia Gdańska z Rzeszą”.	366
177	6 lipca, raport ambasadora w Berlinie
Rozmowy z dyplomatami francuskimi i brytyjskimi w Berlinie w sprawie kryzysu wokół Gdańska.	369
178	[przed 7 lipca], notatka delegata przy LN
Memoriał: „Reforma LN (Pakt i Organizacja). Uwagi i próba sformułowania tez polskich”.	371
179	7 lipca, list ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Berlinie
Instrukcja do rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Niemiec: zaproponować wymianę not między Polską a Niemcami w związku ze sprawą Gdańska.	377
180	7 lipca, list dyrektora Gabinetu Ministra Spraw zagranicznych do ambasadora w Berlinie
Uzupełnienie instrukcji ministra w sprawie Gdańska.	379

LISTA DOKUMENTÓW

181	8 lipca, raport komisarza generalnego w Gdańsku
Rozmowa z prezydentem senatu Wolnego Miasta. Greiser: wystąpienie w Genewie skierowane wyłącznie przeciwko osobie wysokiego komisarza i jego zaangażowaniu się w wewnętrzne sprawy Gdańska.	380
182	9 lipca, raport ambasadora w Berlinie
Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Niemiec w sprawie Gdańska; ustalenia dotyczące treści not przygotowywanych przez oba rządy.	381
183	9 lipca, raport komisarza generalnego w Gdańsku
Przebieg wizyty krążownika „Leipzig” w Wolnym Mieście.	385
184	9 lipca, raport chargé d'affaires poselstwa w Pradze
Wniosek z rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Czechosłowacji: odprężenie w stosunkach bilateralnych jest mało realne.	388
185	9 lipca, raport chargé d'affaires a.i. poselstwa w Bukareszcie
Rozmowa z ministrem finansów Rumunii o polityce Titulescu. Poniński: dla Warszawy stan stosunków polsko-rumuńskich – niezadowolający.	390
186	10 lipca, notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych
Rozmowa z chargé d'affaires a.i. Wielkiej Brytanii: szczegółowe informacje o sytuacji w związku z kryzysem gdańskim.	393
187	10 lipca, niepodpisana notatka
Odpowiedź MSZ na zapytanie MSW: manifestacje w związku z kryzysem gdańskim – niepożądane.	396
188	12 lipca, raport ambasadora w Berlinie
Uwagi na temat stosunków Niemiec z Austrią i Włochami.	397
189	13 lipca, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Włoch. Cia-no: układ niemiecko-austriacki zawarty za wiedzą i aprobatą Włoch.	400
190	14 lipca, notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych
Rozmowa z chargé d'affaires a.i. Wielkiej Brytanii. Gwiazdoski: przedmiotem rozmów polsko-niemieckich nie jest rewizja statutu Wolnego Miasta Gdańska.	401

LISTA DOKUMENTÓW

191	14 lipca, raport posła w Hadze		403
		Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Holandii oraz z posłem Danii w Hadze. De Graeff: Eden zaniepokojony możliwością „rychłego zamachu w Gdańsku”.	
192	15 lipca, raport posła w Wiedniu		404
		Znaczenie układu niemiecko-austriackiego.	
193	16 lipca, notatka podsekretarza stanu		406
		Rozmowa z ambasadorem Francji: trudności w polsko-francuskich stosunkach handlowych, negocjacje polsko-niemieckie w związku z kryzysem gdańskim oraz układ niemiecko-austriacki.	
194	16 lipca, list szyfrowy ambasadora w Rzymie		408
		Bastianini: sugestia udziału Polski w tzw. protokołach rzymskich.	
195	17 lipca, notatka podsekretarza stanu		409
		Rozmowa z ambasadorem Niemiec. Moltke o znaczeniu układu niemiecko-austriackiego; zapytania o manifestacje w Warszawie w związku z Gdańskiem.	
196	17 lipca, notatka kierownika referatu morskiego		410
		Rozważania na temat możliwości ewentualnych zmian statutu Wolnego Miasta Gdańska.	
197	[po 17 lipca], notatka podsekretarza stanu		412
		Rozmowa z nowym ambasadorem Włoch: przygotowania do ceremonii złożenia listów uwierzytelniających. Di Valentino: informacja o tytule cesarza Etiopii używanym wobec Wiktora Emanuela III.	
198	18 lipca, notatka naczelnika Wydziału Wschodniego		413
		Informacja o możliwości „unormowania” stosunków polsko-litewskich.	
199	20 lipca, notatka podsekretarza stanu		415
		Rozmowa z posłem Bułgarii o sytuacji międzynarodowej.	
200	[po 20 lipca], notatka korespondenta „Gazety Polskiej” w Kownie		417
		Rozmowy polityczne przeprowadzone w Kownie.	
201	22 lipca, raport komisarza generalnego w Gdańsku		421
		Rozmowy z Lesterem i Greiserem o sprawach bieżących.	
202	22 lipca, raport ambasadora w Rzymie		425
		Uwagi o polityce zagranicznej Włoch i ich stosunku do Polski. W Rzymie koncepcja „wciągnięcia Polski w najściślejszą orbitę swych interesów”.	

LISTA DOKUMENTÓW

203	[po 22 lipca], niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Francji o sprawie tzw. nowego Locarno.	427
204	[po 22 lipca], niepodpisana notatka Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Francji na temat działań Polski w związku z ostatnim kryzysem wokół Gdańska.	428
205	[po 22 lipca], niepodpisana notatka Narada u naczelnika Wydziału Zachodniego w sprawie polskiego osadnictwa w Liberii i stosunków handlowych z Afryką Zachodnią.	430
206	23 lipca, raport ambasadora w Berlinie Rozmowa z urzędnikiem MSZ Niemiec na temat kryzysu wokół wizyty krążownika „Leipzig” w Gdańsku.	432
207	23 lipca, raport posła w Bukareszcie Rozmowy, m.in. z premierem Rumunii, w związku z incydem w stosunkach dwustronnych.	434
208	24 lipca, raport ambasadora w Londynie Szczegóły rozmowy z przebywającym w Wielkiej Brytanii ministrem spraw zagranicznych Francji. Delbos: przy kształtowaniu systemu „polokarneńskiego” uniknąć „czegoś na podobieństwo Paktu Czterech”.	438
209	24 lipca, raport ambasadora w Berlinie Rozmowa z urzędnikiem MSZ Niemiec na temat hiszpańskiej wojny domowej.	441
210	24 lipca, nota ambasadora w Berlinie do ministra spraw zagranicznych Niemiec Prośba o informacje na temat stanowiska Niemiec w związku z kryzysem wokół wizyty krążownika „Leipzig” w Gdańsku.	442
211	25 lipca, telefonogram ambasady w Berlinie Informacja o zaatakowaniu budynku poselstwa RP w Madrycie.	443
212	25 lipca, telegram szyfrowy poselstwa w Lizbonie Sytuacja poselstwa w Madrycie.	444
213	26 lipca, telegram szyfrowy chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie Szczegóły napaści na budynek poselstwa.	445
214	27 lipca, raport komisarza generalnego w Gdańsku Rozmowa z prezydentem senatu. Ostrzeżenie Greisera przed tworzeniem w Gdańsku faktów dokonanych;	446

LISTA DOKUMENTÓW

- ewentualna „modyfikacja obecnego stanu prawnego”
możliwa jedynie „w drodze dwustronnej”.
- 215 27 lipca, pismo podsekretarza stanu do ambasadora w Berlinie 448
Prośba o opinię w związku z informacjami „mogącymi świadczyć o pewnej zmianie nastrojów do Polski” w Niemczech.
- 216 29 lipca, telegram szyfrowy chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie 449
Rozmowa z premierem Hiszpanii na temat dostawy polskich samolotów.
- 217 29 lipca, raport posła w Rydze 450
Rozmowa z prezydentem i premierem Łotwy. Ulmanis: zadowolenie z poprawy stosunków między obydwooma krajami.
- 218 [po 29 lipca], niepodpisana notatka 451
Rozmowa dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych z gauleiterem NSDAP w Gdańsku na temat polityki władz gdańskich.
- 219 30 lipca, instrukcje ministra spraw zagranicznych dla p.o. podsekretarza stanu 455
Informacja o wysiłkach strony polskiej na rzecz zlikwidowania kryzysu wokół Gdańska – przed rozmowami z chargé d'affaires a.i. ambasady Wielkiej Brytanii i ambasadorem Francji.
- 220 30 lipca, notatka naczelnika Wydziału Zachodniego 456
Rozmowa z posłem Belgii na temat perspektyw układu „polokarneńskiego”.
- 221 1 sierpnia, telegram szyfrowy chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie 458
Rozmowa z przedstawicielem premiera Hiszpanii w sprawie dostaw uzbrojenia z Polski.
- 222 2 sierpnia, raport ambasadora w Rzymie 459
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Włoch. Ciano: współdziałanie włosko-niemieckie z podobnych pobudek, „jako wytwarzają również pewną wspólną opinię panującą między Warszawą a Berlinem”.
- 223 4 sierpnia, telegram szyfrowy chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie 462
Sytuacja w Hiszpanii i bezpieczeństwo polskiej placówki.
- 224 4 sierpnia, raport posła w Hadze 463
Wizyta ministra przemysłu i handlu oraz wiceministra skarbu w Holandii.

LISTA DOKUMENTÓW

225	[po 4 sierpnia], notatka p.o. podsekretarza stanu
Rozmowa z chargé d'affaires a.i. ambasady Wielkiej Brytanii. Informacja o wymianie not między Niemcami a Polską w sprawie Gdańska. Aveling zaniepokojony pogłoskami o wizycie w Gdańsku niemieckiego okrętu szkolnego.	466
226	[po 4 sierpnia], notatka p.o. podsekretarza stanu
Rozmowa z chargé d'affaires a.i. ambasady Francji: wręczenie notatki strony francuskiej w sprawie nieinterwencji w Hiszpanii.	468
227	[po 4 sierpnia], instrukcja ministra spraw zagranicznych
Odpowiedź polska na francuską démarche w sprawie Hiszpanii: Polska gotowa wziąć udział w konferencji na temat nieinterwencji oraz przyjąć stosowne zobowiązania.	469
228	[po 6 sierpnia], notatka podsekretarza stanu
Rozmowa z posłem Belgii – uwagi Davignona o niemieckiej polityce zagranicznej.	470
229	7 sierpnia, telegram szyfrowy p. o. podsekretarza stanu do poselstwa w Madrycie
Polecenia dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa placówki.	471
230	7 sierpnia, list szyfrowy posła w Tokio
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Japonii, m.in. na temat ZSRR.	472
231	[po 7 sierpnia], notatka podsekretarza stanu
Rozmowa z ambasadorem Francji w Berlinie. François-Poncet: odczuwalne zaniepokojenie strony niemieckiej w związku z wizytą Gamelina w Warszawie.	473
232	8 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
Polecenie dementowania komentarzy, jakoby w związku z wizytą Gamelina zaznaczyły się „nowe elementy polityki polskiej”.	474
233	8 sierpnia, niepodpisana notatka
Rozmowa telefoniczna z chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie – informacje o sytuacji w mieście i funkcjonowaniu poselstwa.	475
234	[po 8 sierpnia], notatka podsekretarza stanu
Rozmowa z pełnomocnikiem kanclerza Niemiec ds. polityki zagranicznej. Ribbentrop: „Polska i Niemcy muszą iść razem”, a „w zakresie współpracy polsko-niemieckiej	477

LISTA DOKUMENTÓW

- zostaną dokonane w przyszłości jeszcze dużo większe rzeczy”.
- 235 9 sierpnia, raport chargé d'affaires a.i. ambasady w Paryżu 478
 Uwagi o stosunkach Francji z Niemcami i z ZSRR.
- 236 [po 9 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 479
 Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec. Zdaniem Neuratha „współpraca” polsko-niemiecka to dopiero „stadium początkowe”.
- 237 [po 9 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 480
 Rozmowa z ambasadorem w Berlinie. Lipski o zaniepokojeniu Niemiec w związku z wizytą Gamelina w Warszawie. Hitler „nie pójdzie na żadną polityczną kombinację z Sowietami”, ale w niemieckich kołach wojskowych żywe „tendencje prosowieckie”.
- 238 [po 9 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 481
 Rozmowa ze stałym podsekretarzem stanu w brytyjskim MSZ. Vansittart: „Wielka Brytania pragnie przede wszystkim spokoju”.
- 239 [po 9 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 483
 Rozmowa z posłem Niemiec w Wiedniu. Papen: „najbardziej wskazaną byłaby współpraca polsko-niemiecko-francuska”, lecz to „obecnie” nierealne.
- 240 [po 9 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 484
 Rozmowa z szefem Kancelarii Rzeszy. Lammers: drugorzędne znaczenie polsko-niemieckich różnic poglądów w niektórych sprawach.
- 241 [po 9 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 485
 Rozmowa z dyrektorem Instytutu Niemiecko-Polskiego w Berlinie. Prof. Arnim: propozycja utworzenia w Warszawie analogicznego instytutu.
- 242 11 sierpnia, raport posła w Bukareszcie 486
 Uwagi o polityce ministra Titulescu i jego pozycji w rządzie.
- 243 [po 12 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 487
 Rozmowa z Göringiem. Wzajemne zapewnienia o woli pielęgnowania jak najlepszych stosunków dwustronnych. Przegląd sytuacji międzynarodowej.
- 244 [po 12 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 490
 Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec. Szembek: defensywny charakter sojuszu polsko-francus-

- kiego; Polska „do żadnych awantur na podstawie tego sojuszu wciągnąć się nie da”.
- 245 [po 12 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 493
Rozmowa z kanclerzem Niemiec. Hitler: „sprawa Gdańska jest [...] niczem wobec ogromu tych problemów, które nakazują zharmonizowanie polityki polskiej i niemieckiej”.
- 246 [po 12 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 496
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec. Neurath: rezygnacja z wizyty niemieckiego okrętu szkolnego w Gdańsku; w przyszłości konieczna refleksja nad sprawami gdańskimi.
- 247 14 sierpnia, list chargé d'affaires a.i. ambasady w Paryżu do dyrektora 496
Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych
Uwagi o francuskich reakcjach na podróż Gamelina do Warszawy.
- 248 14 sierpnia, telegram szyfrowy chargé d'affaires a.i. poselstwa 497
w Madrycie
Informacje o sytuacji poselstwa.
- 249 [po 14 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 498
Rozmowa z nowym ambasadorem Niemiec w Londynie. Ribbentrop: konieczność współpracy polsko-niemieckiej w obliczu zagrożenia ze strony ZSRR.
- 250 [po 14 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 501
Rozmowa z ambasadorem w Berlinie oraz komisarzem generalnym w Gdańsku. Koncepcja nalegania na Niemcy „w kierunku udzielenia Polsce gwarancji posiadanych przez nią praw w Gdańsku”.
- 251 [po 17 sierpnia], notatka podsekretarza stanu 502
Rozmowa z urzędnikiem MSZ Niemiec. Wymiana uwag o sytuacji w Hiszpanii i sprawach gdańskich.
- 252 18 sierpnia, notatka posła w Madrycie 503
Rozmowa z chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie o sytuacji w mieście i położeniu poselstwa.
- 253 20 sierpnia, raport chargé d'affaires a.i. ambasady w Londynie 505
Uwagi o nowym ambasadorze Niemiec w Londynie.
- 254 20 sierpnia, raport posła w Bukareszcie 508
Sprawa prezentu dla rumuńskiego następcy tronu, rozmowa z królem Rumunii.

LISTA DOKUMENTÓW

255	21 sierpnia, raport ambasadora w Moskwie Rozmowa z ludowym komisarzem spraw zagranicznych ZSRR. Litwinow „w najbliższej przyszłości oczekuje dalszego skomplikowania się sytuacji europejskiej”.	509
256	21 sierpnia, raport chargé d'affaires a.i. ambasady w Paryżu Uwagi o znaczeniu wizyty Gamelina w Polsce.	512
257	21 sierpnia, notatka kierownika referatu politycznego Informacje o rozmowie telefonicznej z chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie na temat zabójstwa konsula honorowego RP w Walencji.	514
258	21 sierpnia, list chargé d'affaires a.i. ambasady w Paryżu Informacja o interwencji w MSZ Francji w związku z prasowymi atakami na polskich przywódców.	515
259	[po 21 sierpnia], notatka p. o. podsekretarza stanu Rozmowa z posłem Hiszpanii: problemy wynikające z opowiedzenia się Serrata po stronie rebeliantów.	516
260	22 sierpnia, raport chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie Informacje o krokach podjętych po zabójstwie konsula honorowego RP w Walencji.	518
261	22 sierpnia, telegram szyfrowy posła w Lizbonie Protest przedstawiciela hiszpańskiego „rządu powstańczego” m.in. w związku z bombardowaniem obiektów w Hiszpanii przez samoloty „pod flagą francuską”.	520
262	25 sierpnia, notatka zastępcy naczelnika Wydziału Prawnego Aspekty prawne nieinterwencji w wojnie domowej w Hiszpanii.	520
263	25 sierpnia, raport konsula w Harbinie Wizyta w Xinjingu i kontakty z władzami Mandżukuo.	521
264	26 sierpnia, okólnik p.o. podsekretarza stanu Sprawa neutralności Polski wobec wojny domowej w Hiszpanii	526
265	27 sierpnia, raport komisarza generalnego w Gdańsku Rozmowa z wysokim komisarzem LN; m.in. na temat raportu przygotowywanego przez Lestera.	527
266	28 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Polecenie zaprzeczania „wszelkim komentarzom upatrującym w normalnej wymianie wizyt szefów armii sojusznicznych jakąkolwiek zmianę zasadniczej naszej polityki”.	530

LISTA DOKUMENTÓW

267	[po 28 sierpnia], niepodpisana notatka
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Wielkiej Brytanii. Beck: emigracja żydowska „problemem pierwszorzędnej wagi” dla Polski.	530
268	31 sierpnia, niepodpisana notatka
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Niemiec: wspólna konstatacja szkodliwości wywołania przez Greisera kolejnego konfliktu wokół Gdańska.	531
269	[sierpień], notatka podsekretarza stanu
Podsumowanie sierpniowych rozmów przeprowadzonych przez Szembeka w Berlinie.	533
270	4 września, raport chargé d'affaires poselstwa w Pradze
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Czechosłowacji. Krofta: Czechosłowacja pod pewnymi warunkami „chętnie zawarłaby” pakt o nieagresji z Niemcami.	536
271	4 września, raport chargé d'affaires a.i. ambasady w Rzymie
Rozmowa z sekretarzem stanu włoskiego MSZ; przegład niektórych wydarzeń międzynarodowych.	537
272	5 września, raport ambasadora w Paryżu
Kalendarium pierwszej fazy wizyty Rydza-Śmigłego we Francji.	541
273	7 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do posła w Tokio
Beck: dążenie „do poprawnych stosunków sąsiedzkich” z Niemcami i ZSRR wytyczną polskiej polityki.	543
274	[po 7 września], niepodpisana notatka
Odprawa u ministra spraw zagranicznych: pozytywna ocena wizyt Rydza-Śmigłego i Gamelina, niepokój w związku z sytuacją w ZSRR.	543
275	9 września, raport posła w Bukareszcie
Rozmowa z nowym ministrem spraw zagranicznych Rumunii. Antonescu: Polska „jedną z zasadniczych gwarancji bezpieczeństwa Rumunii”; krytyka polityki Titulescu.	546
276	9 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do poselstwa w Madrycie
Zgoda na nawiązanie kontaktu z nowym rządem w razie zajęcia Madrytu przez „armię narodową”, lecz bez „żądnych kroków w kierunku uznania oficjalnego”.	549

LISTA DOKUMENTÓW

277	9 września, raport posła w Wiedniu	550
	Pytania posła Niemiec o paryskie rozmowy Rydza-Śmigłego; zaniepokojenie Papena w związku z tą wizytą.	
278	10 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych do posła w Rydze	551
	„Kurs dotychczasowy wobec Litwy zostanie w całej rozciągłości utrzymany”.	
279	10 września, raport ambasadora w Londynie	552
	Rozmowa ze stałym podsekretarzem stanu w MSZ Wielkiej Brytanii, m.in. o żydowskiej emigracji do Palestyny oraz sytuacji w Gdańsku.	
280	10 września, raport posła w Bukareszcie	555
	Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Rumunii na temat ewentualnych zamiarów Węgier.	
281	11 września, raport ambasadora w Paryżu	556
	Kalendarium drugiej fazy wizyty Rydza-Śmigłego we Francji.	
282	11 września, raport posła w Bukareszcie	560
	Rozmowa z premierem Rumunii, m.in. o perspektywach stosunków dwustronnych.	
283	12 września, raport ambasadora w Londynie	561
	Informacje o rzekomych planach podróży premiera Baldwinia do Niemiec.	
284	12 września, raport I sekretarza ambasady w Berlinie	562
	Rozmowa z dyrektorem w MSZ Niemiec o podróży Rydza-Śmigłego, stosunkach niemiecko-czechosłowackich i niemieckich aspiracjach kolonialnych.	
285	16 września, list ambasadora w Berlinie do podsekretarza stanu	563
	Uwagi m.in. o niemieckich echach podróży Rydza-Śmigłego do Francji. Lipski: sugestia wpływania na polską prasę „w kierunku bardzo oględnego omawiania spraw niemieckich”.	
286	16 września, notatka korespondenta „Gazety Polskiej” w Kownie	565
	Relacja z rozmów w MSZ Litwy.	
287	16 września, list szyfrowy posła w Brukseli	568
	Informacja o rozmowie kardynała Hlonda z królem Belgów.	

LISTA DOKUMENTÓW

288	18 września, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasadora w Paryżu	569
	Wyniki dyskusji na temat spornych kwestii w polsko-francuskich rozmowach gospodarczych.	
289	[po 19 września], niepodpisana notatka	570
	Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Rumunii w Genewie. Antonescu: deklaracja woli ożywienia stosunków polsko-rumuńskich; krytyka polityki Titulescu.	
290	20 września, raport ambasadora w Berlinie	571
	Rozmowa z sekretarzem stanu w MSZ Niemiec na temat kryzysu wokół Gdańska.	
291	22 września, raport chargé d'affaires a.i. poselstwa w Madrycie	573
	Informacja o nocie rządu Hiszpanii w sprawie embarga na eksport broni do tego kraju.	
292	24 września, pismo konsulatu w Kwidzynie	574
	Rozmowa z prezydentem rejencji w Królewcu o stosunkach polsko-niemieckich.	
293	25 września, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Genewy)	576
	Uwagi o perspektywach poprawy stosunków Francji i Wielkiej Brytanii z Włochami.	
294	[po 25 września], niepodpisana notatka	577
	Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Francji. Delbos: w nowym układzie zastępującym umowy lokarneńskie sojusz polsko-francuski „musi znaleźć [...] skuteczny wyraz”.	
295	[po 26 września], niepodpisana notatka	578
	Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Wielkiej Brytanii. Beck: pozostawienie Lestera na stanowisku wysokiego komisarza w Gdańsku „nie może się przyczynić do podniesienia autorytetu Ligi w Wolnym Mieście”.	
296	[po 26 września], notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych	579
	Rozmowa z wysokim urzędnikiem MSZ Francji na temat sytuacji w Gdańsku.	
297	[po 29 września], niepodpisana notatka	581
	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z sekretarzem generalnym LN. Protest Becka „przeciw niedopuszczalnym metodom zaskakiwania go” w związku z informacją o planowanym odwołaniu Lestera z Gdańska; brak zastrzeżeń wobec samego planu.	

LISTA DOKUMENTÓW

298	[po 29 września], niepodpisana notatka	583
	Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski, Francji i Wielkiej Brytanii. Beck: zapowiedź sprzeciwu w razie ewentualnej próby uregulowania sprawy gdańskiej w sposób prowadzący do pogorszenia stosunków polsko-niemieckich oraz próby załatwienia kwestii Gdańska kosztem interesów Polski. Porozumienie trzech ministrów co do trybu odwołania Lestera z Gdańska.	
299	1 października, raport ambasadora w Waszyngtonie	585
	Rozmowa z sekretarzem stanu USA o sytuacji w Europie.	
300	[po 2 października], niepodpisana notatka	586
	Rozmowy w Komitecie Trzech – deklaracja całkowitego poparcia dla stanowiska Becka w sprawie Gdańska.	
301	[po 3 października], notatka ministra spraw zagranicznych	588
	Rozmowa z premierem Francji. Beck m.in. o problemach utrudniających poprawę stosunków polsko-czechosłowackich.	
302	5 października, raport ambasadora w Rzymie	591
	Uwagi o stosunkach Włoch z Niemcami i Austrią.	
303	[po 5 października], notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych	593
	Rozmowa z wysokim urzędnikiem MSZ Francji. Gwiadzdoski o powodach uniemożliwiających poprawę stosunków polsko-czechosłowackich.	
304	6 października, raport ambasadora w Moskwie	594
	Atak dziennika radzieckiego na delegację polską w LN: Polska na forum LN nieformalnym reprezentantem interesów Niemiec.	
305	7 października, notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych	596
	Rozmowa z wysokim urzędnikiem MSZ Wielkiej Brytanii na temat sesji Zgromadzenia LN, emigracji żydowskiej, Gdańska i roli Polski w stosunkach międzynarodowych. Strang: Wielka Brytania „chętnie widziałaby silny blok państw położonych między Rosją a Niemcami”.	
306	8 października, telegram szyfrowy posła w Tokio	598
	Minister spraw zagranicznych Japonii: czy Polska „wobec odświeżenia aliansu z Francją” będzie mogła „się przyłączyć” do „wspólnej z Hitlerem akcji antykomunistycznej”.	

LISTA DOKUMENTÓW

307	9 października, telegram szyfrowy podsekretarza stanu do ambasadora w Londynie	598
	Polecenie wybadania stanowiska mocarstw w sprawie noty hiszpańskiej z 15 września.	
308	[po 14 października], notatka podsekretarza stanu	599
	Przyczyny i okoliczności odwołania Titulescu ze stanowiska ministra spraw zagranicznych; „duże możliwości dla polityki polskiej w Rumunii”.	
309	15 października, list ambasadora w Berlinie do ministra spraw zagranicznych	601
	Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec. Neurath o stanowisku Rzeszy w sprawie Paktu Zachodniego i sprawiającej trudności polityce władz gdańskich. Lipski: duże wyczulenie polskiej opinii publicznej w sprawach gdańskich.	
310	[po 15 października], notatka podsekretarza stanu	604
	Rozmowa z ekonomistą rumuńskim o zmianach w polityce zagranicznej Rumunii i stosunkach dwustronnych.	
311	16 października, raport posła w Bukareszcie	607
	Uwagi na temat stanu stosunków polsko-czechosłowackich z perspektywy Rumunii.	
312	19 października, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie	609
	Ciano przed wizytą w Berlinie: przyjazne słowa o polskiej polityce zagranicznej i znaczeniu Polski w Europie.	
313	[po 20 października], niepodpisana notatka	610
	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Wielkiej Brytanii na temat sytuacji w Gdańsku po rozwiązaniu tam partii socjalistycznej.	
314	22 października, raport ambasadora w Londynie	611
	Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii, m.in. o zbliżającej się wizycie Becka w Londynie oraz o sprawach gdańskich.	
315	23 października, raport posła w Bukareszcie	614
	Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Rumunii, m.in. na temat stosunku do ZSRR i relacji polsko-czechosłowackich.	
316	23 października, démarche komisarza generalnego w Gdańsku dla prezydenta senatu Wolnego Miasta	616
	Naruszanie uprawnień Polski i ludności polskiej w Gdańsku przez zarządzenia senatu gdańskiego; ostrzeżenie przed kontynuowaniem tej polityki.	

LISTA DOKUMENTÓW

317	24 października, notatka komisarza generalnego w Gdańsku	618
	Konferencja u ministra spraw zagranicznych. Papée: LN „wycofuje się coraz bardziej z terenu gdańskiego”, opanowanego przez partię hitlerowską. Nasilenie tendencji antypolskiej w gdańskiej NSDAP; możliwość likwidacji praw polskich. Konieczność przeciwdziałania, zapoczątkowanego d'émarche do władz Wolnego Miasta.	
318	24 października, raport komisarza generalnego w Gdańsku	621
	Prezydent Greiser zaskoczony polską d'émarche. Papée: Polska przeciwna gdańskiej „polityce faktów dokonanych”. Sugestia poinformowania rządu Niemiec o stanowczości Polski.	
319	[po 25 października], notatka podsekretarza stanu	624
	Rozmowa z ambasadorem Włoch o rezultatach wizyty Ciano w Berlinie.	
320	26 października, telegram szyfrowy ambasadora w Rzymie	625
	Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Włoch. Ciano „wrócił olśniony potęgą Hitlera i narodowego socjalizmu”.	
321	26 października, notatka naczelnika Wydziału Organizacji Międzynarodowych	626
	Kwestia ewentualnego polsko-brytyjskiego traktatu morskiego – przygotowane przed londyńską wizytą Becka informacje na temat propozycji Wielkiej Brytanii.	
322	[po 26 października], notatka podsekretarza stanu	628
	Rozmowa z ambasadorem Włoch na temat wizyty Ciano w Niemczech.	
323	29 października, szyfrogram ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Rzymie	630
	Prośba o dodatkowe informacje w związku z pytaniem Ciano w sprawie uznania cesarstwa.	
324	29 października, telefonogram szyfrowy ambasadora w Berlinie	630
	Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec; sytuacja w Wolnym Mieście, „potępienie” przez Neuratha antypolskich wystąpień w Gdańsku.	
325	30 października, telefonogram szyfrowy ambasadora w Berlinie	631
	Przekazanie Göringowi wiadomości od Rydza-Śmigłego. Göring: propozycja „porozumienia się obu rządów” w sprawie Gdańska „celem oczyszczenia sytuacji”.	
326	1 listopada, list ambasadora w Berlinie do ministra spraw zagranicznych	633
	Pogląd polityków niemieckich, „że jeśli Polska nie pragnie powiększenia swych praw [w Gdańsku] lecz tylko ich	

LISTA DOKUMENTÓW

- utrzymania, to nie widzą, dlaczego miałyby wynikać trudności”.
- 327 1 listopada, raport ambasadora w Berlinie 634
 Uwagi o rozmowach ministra spraw zagranicznych Włoch w Niemczech.
- 328 1 listopada, raport ambasadora w Rzymie 637
 Idea paktu czterech w polityce zagranicznej Włoch.
- 329 2 listopada, raport ambasadora w Rzymie 639
 Znaczenie wizyty ministra spraw zagranicznych Włoch w Niemczech.
- 330 2 listopada, raport ambasadora w Rzymie 643
 Dodatkowe informacje na temat wizyty ministra spraw zagranicznych Włoch w Niemczech.
- 331 [po 2 listopada], niepodpisana notatka 645
 Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Wielkiej Brytanii – wymiana opinii przed zbliżającą się wizytą Becka w Londynie.
- 332 5 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych 646
 Planowana wizyta w Wielkiej Brytanii wynikiem potrzeby „porozumienia się co do najaktualniejszych spraw kontynentu europejskiego” i wyrazem przekonania, iż „mimo różnic w motywach istnieje pewna równoległość poglądów naszych i angielskich na te sprawy”.
- 333 5 listopada, raport ambasadora w Paryżu 647
 Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji m.in. o wojnie w Hiszpanii, ewentualnej „nowej konferencji locarneńskiej”, roli Belgii, wizycie Ciano w Niemczech.
- 334 6 listopada, list szyfrowy ambasadora w Rzymie 651
 Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Włoch na temat planowanej wizyty Becka we Włoszech.
- 335 6 listopada, notatka ambasadora w Londynie 652
 Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii – zdaniem Edena sam fakt wizyty Becka w Londynie „uwydatni pewien paralelizm w polityce obu krajów (opór przeciw wytwarzaniu się w Europie wrogich bloków etc.)”.
- 336 7 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych 653
 Wręczenie buławy marszałkowskiej Rydzowi-Śmigłemu należy komentować jako symbol ciągłości i kontynuacji dzieła Piłsudskiego.

LISTA DOKUMENTÓW

337	7 listopada, raport ambasadora w Londynie
Ribbentrop podczas protokolarnej wizyty u Raczyńskiego: Polska i Niemcy, „będąc w porozumieniu, mogą dokonać wiele”.	653
338	7 listopada, okólnik Wydziału Prasowego
Informacje „dla użytku wewnętrznego oraz dla inspiracji prasowych” o problemie emigracji z Polski.	654
339	9 listopada, notatka referatu zachodniego
Informacje telefoniczne z poselstwa w Madrycie w sprawie sytuacji w stolicy Hiszpanii.	662
340	10 listopada, raport ambasadora w Berlinie
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec m.in. na temat spraw gdańskich.	664
341	10 listopada, raport ambasadora w Berlinie
Uzupełniające informacje o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Niemiec m.in. o „pakcie zachodnim” i wojnie w Hiszpanii.	666
342	[po 10 listopada], niepodpisana notatka
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z premierem Wielkiej Brytanii: „wojny religijne” zagrożeniem dla ładu międzynarodowego.	668
343	[po 10 listopada], notatka ministra spraw zagranicznych
Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii na tematy bieżące.	670
344	[po 10 listopada], niepodpisana notatka
Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Wielkiej Brytanii o sprawach emigracyjnych. Eden „z rezerwą” wobec uwag Becka na temat kolonii i emigracji.	674
345	[po 10 listopada], niepodpisana notatka
Rozmowa ministra spraw zagranicznych z kanclerzem skarbu Wielkiej Brytanii m.in. na temat międzynarodowej współpracy gospodarczej oraz polsko-brytyjskich stosunków handlowych.	675
346	[po 10 listopada], niepodpisana notatka
Rozmowy ministra spraw zagranicznych z ministrem wojny Wielkiej Brytanii. Duff Cooper „za systemem bezpieczeństwa obejmującym jak najwięcej państw i za nie oddzielaniem pod tym względem Europy zachodniej od Europy wschodniej”.	676

LISTA DOKUMENTÓW

347	[po 10 listopada], notatka dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych	Rozmowy z urzędnikami MSZ Wielkiej Brytanii na temat Gdańska: próba wyjaśnienia stanowiska Polski.	677
348	[po 11 listopada], niepodpisana notatka	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z lordem tajnej pieczęci. Halifax, „pomimo dotychczasowych niezbyt szczęśliwych doświadczeń w stosunku do Berlina, nie sądzi, aby porozumienie europejskie było nieosiągalne”.	680
349	[po 11 listopada], niepodpisana notatka	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z ministrem handlu i przemysłu Wielkiej Brytanii na temat polsko-brytyjskich stosunków gospodarczych.	681
350	[po 11 listopada], niepodpisana notatka	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z politykiem Partii Pracy. Dalton: „Polska ma w obozie jego przyjaciół równie gorących, jeśli nie gorętszych, niż w rządzie obecnym”.	682
351	[po 11 listopada], niepodpisana notatka	Rozmowa ministra spraw zagranicznych z gubernatorem Banku Anglii. Beck: rząd polski „zdecydowany nie dopuścić do tego, aby gospodarka nasza związała się w sposób zagrażający naszej pełnej niezależności ekonomicznej z jakimkolwiek państwem, a w szczególności z jednym z naszych wielkich sąsiadów”.	683
352	12 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych (z Londynu)	W rozmowach polsko-brytyjskich ustalenie, że „w razie zawarcia nowego układu zachodnio-europejskiego „Locarna” słuszne interesy polskie będą uwzględnione”.	684
353	12 listopada, raport ambasadora w Berlinie	Analiza niemieckich komentarzy prasowych na temat polityki Polski.	685
354	13 listopada, pismo komisarza generalnego w Gdańsku	Rozmowa z konsulem generalnym Niemiec w Wolnym Mieście; krytyczne wypowiedzi Radowitza na temat gauleitera Forstera i innych gdańskich działaczy NSDAP.	688
355	14 listopada, raport ambasadora w Londynie	Dodatkowe informacje o przebiegu wizyty Becka w Wielkiej Brytanii	690

LISTA DOKUMENTÓW

356	14 listopada, telefonogram szyfrowy ambasadora w Berlinie
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Niemiec:
kolejne napięcia wokół Gdańska.	694
357	16 listopada, raport ambasadora w Londynie
Rewizyta u nowego ambasadora Niemiec. Ribbentrop:
Polska i Niemcy „zmuszone współpracować i zbliżyć się
do siebie”.	695
358	17 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych
do ambasadora w Rzymie
Instrukcja do rozmowy z ministrem spraw zagranicznych
Włoch.	699
359	17 listopada, raport ambasadora w Londynie
Rozmowa w MSZ Wielkiej Brytanii w związku z polsko-
brytyjskimi negocjacjami na temat traktatu morskiego.	700
360	17 listopada, raport ambasadora w Londynie
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej
Brytanii. Zdaniem Edena Beck „będzie w możliwości do-
prowadzić do pożądanego kompromisu” w sprawie
Gdańska.	701
361	18 listopada, notatka ministra spraw zagranicznych
Rozmowa z ambasadorem Niemiec. Moltke: zdaniem
Hitlera status quo w Wolnym Mieście Gdańsku należy
utrzymać, bez obciążania stosunków polsko-nie-
mieckich.	703
362	19 listopada, raport posła w Bukareszcie
Audiencja u króla Rumunii: wymiana uwag na temat
stosunków dwustronnych oraz zasad polityki zagranicz-
nej obu państw.	707
363	19 listopada, notatka naczelnika Wydziału Zachodniego
Rozmowa z zastępcą podsekretarza stanu w MSZ Wiel-
kiej Brytanii na temat polsko-brytyjskiego traktatu
morskiego.	711
364	20 listopada, notatka ministra spraw zagranicznych
Rozmowa z posłem Szwecji – szwedzka propozycja
uzgodnienia wspólnego stanowiska w sprawie układu
morskiego.	712
365	20 listopada, raport chargé d'affaires poselstwa w Pradze (fragment)
Analiza polityki zagranicznej Czechosłowacji ze szcze-
gólnym uwzględnieniem stosunków z Polską.	713

LISTA DOKUMENTÓW

- 366 20 listopada, list ambasadora w Berlinie do ministra spraw zagranicznych 719
Wizyta polityków rumuńskich w Niemczech, rozmowy
m.in. z Hitlerem.
- 367 21 listopada, raport ambasadora w Paryżu 723
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji. Del-
bos m.in. o stanowisku Francji w sprawie „paktu
zachodniego” oraz reformy LN.
- 368 21 listopada, raport ambasadora w Berlinie 729
Informacje w związku z uznaniem przez Niemcy i Wło-
chy rządu gen. Franco.
- 369 21 listopada, raport ambasadora w Berlinie 731
Niemieckie reakcje na wizytę Becka w Wielkiej Brytanii.
- 370 23 listopada, notatka naczelnika Wydziału Zachodniego 735
Rozmowa z wysokim urzędnikiem MSZ Wielkiej Bry-
tanii. Collier o możliwości porozumienia polsko-
litewskiego; stwierdzenie braku agresywnych zamiarów
ZSRR w polityce zagranicznej.
- 371 [po 24 listopada], niepodpisana notatka 736
Rozmowa telefoniczna z urzędnikiem poselstwa
w Madrycie – informacje o sytuacji placówki.
- 372 25 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych 736
Wizyta ministra spraw zagranicznych Rumunii: wytyczne
w sprawie komentowania znaczenia wizyty Antonescu.
Beck: życzliwe nastawienie Polski do Węgier bez zmian.
- 373 25 listopada, raport chargé d'affaires a.i. ambasady w Berlinie 737
Informacje z niemieckiego MSZ w związku z pod-
pisaniem paktu antykominternowskiego.
- 374 26 listopada, telegram szyfrowy ministra spraw zagranicznych 739
do ambasady w Londynie
Stanowisko Polski wobec wypowiedzenia przez Niemcy
klauzuli traktatu wersalskiego o międzynarodowym cha-
rakterze rzek.
- 375 26 listopada, raport chargé d'affaires a.i. poselstwa w Tokio 739
Informacje na temat zawarcia paktu antykominternow-
skiego.
- 376 28 listopada, raport ambasadora w Paryżu 741
Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Francji oraz
z sekretarzem generalnym francuskiego MSZ w sprawie
nowego „paktu lokańskińskiego”.

LISTA DOKUMENTÓW

377	28 listopada, list podsekretarza stanu do posła w Lizbonie Uwagi o sytuacji w Hiszpanii; plotki o rzekomej ofercie ambasadora Moltkego przystąpienia Polski do paktu antykominternowskiego.	745
378	28 listopada, raport ambasadora w Paryżu Podziały we francuskiej opinii publicznej na tle stosunku do ZSRR.	747
379	30 listopada, instrukcja ministra spraw zagranicznych dla posła w Sofii Stanowisko Polski w sprawie ruchu neopanslawistycznego.	750
380	30 listopada, notatka dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych Podziękowania rządu Rzeszy za pomoc udzieloną obywatelom niemieckim w Madrycie.	752
381	1 grudnia, list podsekretarza stanu do posła w Belgradzie Sprawy bieżące w polskiej polityce zagranicznej.	753
382	2 grudnia, notatka zastępcy naczelnika Wydziału Zachodniego Rzekome przygotowania do bojkotu sklepów i towarów niemieckich.	756
383	2 grudnia, raport posła w Lizbonie Uwagi w sprawie nawiązania kontaktów handlowych z obozem Franco w Hiszpanii.	757
384	4 grudnia, raport chargé d'affaires a.i. w Bukareszcie Rumuńskie echa warszawskiej wizyty min. Antonescu.	759
385	[po 4 grudnia], niepodpisana notatka Narada u ministra spraw zagranicznych w sprawach gdańskich.	761
386	5 grudnia, raport ambasadora w Rzymie Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Włoch. Uwagi Ciano o priorytetach włoskiej polityki zagranicznej.	762
387	5 grudnia [?], notatka MSZ Powody wydania obwieszczenia w sprawie przewozu materiałów do Hiszpanii.	764
388	7 grudnia, raport ambasadora w Berlinie Uwagi o współpracy niemiecko-japońskiej.	766
389	7 grudnia, raport ambasadora w Berlinie Informacja o artykule w „Völkischer Beobachter”. Lipski: „w ostatnim czasie wszystkie nieprzychylne dla	769

LISTA DOKUMENTÓW

- Niemiec przejawy na terenie Polski są tutaj nie jak dawniej przemilczane, lecz komentowane”.
- 390 9 grudnia, telegram szyfrowy delegata przy LN 770
Rozmowa z wysokim komisarzem LN w Gdańsku. Prośba Lestera o poinformowanie Becka o jego trudnej sytuacji.
- 391 11 grudnia, opracowanie naczelnika Wydziału Prawnego 771
Analiza stanowisk Francji, Wielkiej Brytanii, Niemiec i Włoch w sprawie „paktu zachodniego”.
- 392 11 grudnia, instrukcja naczelnika Wydziału Wschodniego dla konsula w Harbinie 776
Polecenie rozwijania stosunków z lokalnymi władzami Mandżukuo oraz dbania o „jakkąnajbardziej przyjazne stosunki z czynnikami japońskimi na tym terenie”.
- 393 11 grudnia, notatka kierownika referatu południowego 777
Rozmowa z b. posłem Hiszpanii w sprawie transportów broni do tego kraju.
- 394 12 grudnia, telegram szyfrowy dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych do komisariatu generalnego w Gdańsku 778
Instrukcja w sprawie Lestera.
- 395 12 grudnia, notatka chargé d'affaires a.i. ambasady w Paryżu 779
Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji na temat wojny w Hiszpanii.
- 396 13 grudnia, telegram szyfrowy delegata przy LN 781
Rozmowa z wysokim komisarzem LN w Gdańsku. Informacja Lestera o jego ewentualnej krótkiej wizycie w Gdańsku.
- 397 15 grudnia, raport ambasadora w Moskwie 782
Informacja o antypolskich publikacjach w prasie radzieckiej.
- 398 15 grudnia, raport chargé d'affaires ambasady w Pradze 786
Informacje o rozmowach z szefami misji zagranicznych.
- 399 15 grudnia, raport posła w Hiszpanii 788
Uszkodzenie budynku konsulatu RP w Bilbao.
- 400 16 grudnia, raport posła w Bukareszcie 788
Rozmowa z królem Rumunii m.in. o stosunkach dwustronnych i szansach na poprawę w relacjach między Polską a Czechosłowacją.

LISTA DOKUMENTÓW

401	17 grudnia, raport ambasadora w Berlinie Rozmowy z sekretarzem stanu w niemieckim MSZ oraz z ministrem gospodarki Rzeszy.	790
402	18 grudnia, raport posła w Brukseli Informacje o rokowaniach w sprawie „paktu zachodniego” i o polityce Belgii.	794
403	21 grudnia, notatka kierownika referatu morskigo Rozmowa z wysokim komisarzem LN w Gdańsku – opinia na temat sytuacji w Gdańsku i perspektyw rozmów z senatem Wolnego Miasta.	797
404	21 grudnia, notatka naczelnika Wydziału Prawnego Opinia na temat ewentualnego udziału Polski w „pakcie zachodnim”.	799
405	24 grudnia, list dyrektora Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych [?] do ambasadora w Paryżu Uwagi o „pakcie zachodnim”.	801
406	30 grudnia, raport posła w Lizbonie Informacje o misji podpułkownika Kędziora w Hiszpanii.	802
407	31 grudnia, telegram szyfrowy ambasadora w Paryżu Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji m.in. o sytuacji w Hiszpanii, polityce Niemiec i roli Polski.	805
408	31 grudnia, raport ambasadora w Paryżu Sprawa ratyfikacji umów polsko-francuskich.	806
409	[1936] notatka MSZ Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie emigracji; wytyczne „dla wzmożenia emigracji żydowskiej z Polski”.	809
410	[1936] memoriał MSZ Analiza możliwości ułatwienia emigracji polskim Żydom.	810
411	[1936] notatka naczelnika Wydziału Prawnego Rozważania na temat taktyki rządu polskiego w sprawach kolonialnych.	818